

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Deja Štaher

Reprezentacija Romov na spletnih novičarskih portalih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Deja Štaher

**Mentorica: izr. prof. dr. Karmen Erjavec
Somentorica: red. prof. dr. Valentina Hlebec**

Reprezentacija Romov na spletnih novičarskih portalih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Karmen Erjavec in somentorici izr. prof. dr. Valentini Hlebec, ki sta me sprejeli pod svoje mentorstvo in mi nudili vsa navodila in pomoč pri nastanku tega diplomskega dela.

Posebna zahvala pa gre mojim staršem, ki sta mi omogočila študij, ki sem si ga želela in mi tako pomagala in mi stala ob strani do samega zaključka.

Prav tako pa se zahvaljujem vsem prijateljem za podporo in spodbujanje pri nastajanju diplomske naloge.

Najlepša hvala vsem!

Reprezentacija Romov na spletnih novičarskih portalih

O Romih večina Slovencev največ izve preko množičnih medijev. Tako si na podlagi informacij, ki jih pridobimo preko medijev, ustvarimo podobo o romski skupnosti. V današnjem času večino informacij pridobivamo preko svetovnega spleta. Spletni mediji pa postajajo vedno bolj spremljani, zato sem v diplomski nalogi analizirala novinarske prispevke, objavljene na treh spletnih portalih in sicer portalu 24ur.com, Siol.net in RTV Slovenija. Ključno vprašanje v diplomski nalogi je bilo, kakšne so medijske predstavitve Romov na omenjenih portalih. Osredotočila sem se na obdobje od maja 2009 do aprila 2010. Zanimalo me je, kakšne so teme, kdo so viri informacij in kakšno je poimenovanje Romov. Za analizo novinarskih prispevkov sem uporabljala metode kritične diskurzivne analize. Analiza pa je pokazala, da je reprezentacija Romov predvsem negativna, še vedno se najpogosteje pojavijo v medijih, ko nastopijo težave in konflikti. Prav tako pa sem ugotovila, da ima večinsko prebivalstvo izredno negativno mišljenje o romski skupnosti. Analiza je pokazala tudi, da novinarji v veliki meri uporabljajo diferenciacijski diskurz, kjer jasno ločujejo večinsko družbo in romsko skupnost. Na podlagi takšnega poročanja pa se večinska družba ne more identificirati z Romi in si ustvarjati pozitivne podobe o Romih.

Ključne besede: Romi, predsodki, diskriminacija, stereotipi, mediji, spletni portali.

Representation of Roma on web portals

The majority of Slovenians learns most about Roma people through the mass media. Based on information that we obtained through the media, we create an impression of Roma community. Nowadays, most of the information are obtained through world wide web. Online media are becoming increasingly monitored, so we analyzed media texts published in three online portals 24ur, siol and rtv slo. The main purpose is to find out how these portals represent Roma people. We focused on the period from May 2009 to April 2010. We wanted to know what are the topic, who are the sources of information and what is the description of Roma people. For the analysis we used methods of critical discourse analysis. Analysis showed that Roma people was mostly represented in negative way, and still tend to appear in the media when problems arise. Also, we find out that the majority of the population have extremely negative thinking about the Roma community. The analysis also showed that journalists used extensively differentiating discourse, where is clear distinction between mainstream society and Roma community. Based on such reporting, the mainstresam society can not be identified with Roma people and to create a positive image of Roma people.

Key words: Roma, prejudices, discrimination, stereotypes, media, web portals.

KAZALO

1	UVOD	6
2	ZGODOVINA ROMOV IN NJIHOV PRIHOD NA SLOVENSKA TLA	7
2.1	Izvor imena Cigan oz. Rom	7
2.2	Zgodovina Romov	8
2.3	Prihod Romov na Slovensko ozemlje	9
3	DRUŽBENE, SOCIALNE IN EKONOMSKE RAZMERE ROMOV	10
3.1	Integracija Romov	10
3.2	Bivalne razmere	11
3.3	Vzgoja in izobraževanje	13
3.4	Zaposlovanje in socialno varstvo	14
3.5	Pravni položaj Romov v Sloveniji	15
4	DISKRIMINATORNI DISKURZ O ROMIH	16
4.1	Etnična identiteta Romov	16
4.2	Diskriminacija	17
4.3	Stereotipi	18
4.4	Predsodki	19
4.5	Nestrpnost/strpnost	20
4.6	Sovražni govor	21
5	MEDIJI	22
5.1	Medijske reprezentacije	22
5.2	Spletni mediji	23
5.2.1	<i>Spletni portali</i>	24
6	VLOGA MEDIJEV PRI OBLIKOVANJU PODOBE ROMOV V DRUŽBI	25
7	ANALIZA NOVINARSKIH PRISPEVKOV Z ROMSKO VSEBINO NA SPLETNIH NOVIČARSKIH PORTALIH	27
7.1	Metodologija	27
7.2	Rezultati	32
7.2.1	<i>Analiza tem</i>	32
7.2.2	<i>Analiza poimenovanja</i>	34
7.2.3	<i>Analiza virov</i>	38
7.3	Diskusija	40
8	SKLEP	46
9	LITERATURA	49

1 UVOD

Romi živijo v naši državi že od samega začetka, pa kljub temu o Romih in njihovi kulturi vemo zelo malo. Ker se večina prebivalcev Slovenije z Romi ne srečuje vsakodnevno, večino informacij pridobijo preko množičnih medijev. Tako si na podlagi informacij, ki jih pridobijo iz medijev, ustvarijo podobo o Romih. Tipična medijska konstrukcija podobe o Romih pa je, da ti ljudje ne spoštujejo zakonov, so leni in brezvestno izkoriščajo darežljivost države, prosjačijo in kradejo. Večinsko prebivalstvo pa si na podlagi teh informacij seveda ne more ustvariti pozitivne podobe o romski skupnosti (Kelbl 2000), zato je ključno vprašanje v diplomski nalogi, kakšna je medijska reprezentacija Romov na spletnih novičarskih portalih.

Uporabljena metoda v analizi novinarskih prispevkov je bila kritična diskurzivna analiza, saj ima »jasne politične cilje in s sistematično analizo jezika ali tekstov odkriva sisteme zatiranja posameznikov in posameznic v določenih družbenih strukturah« (Kuhar 2003, 19). Medijsko dekonstrukcijo Romov smo izvedli na mikro in makro ravni. Analizirala sem teme novinarskih prispevkov, kdo so bili viri informacij in kakšna so bila poimenovanja oseb, krajev in dogodkov.

Pri analizi sem preverjala hipoteze, da je medijsko poročanje o Romih poenostavljeno in temelji na težavah in konfliktih, da se Romi v medijih pojavljajo samo takrat, ko nastopijo določene težave in problemi, ter da ima javnost na splošno negativno mnenje o Romih in jim osebno pripisujejo negativne lastnosti, takšna reprezentacija pa se oblikuje prav zaradi načina poročanja medijev o Romih.

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega dela, ki zajema šest poglavij, v katerih je predstavljena splošna percepcija romskih skupin, in sicer dejanska podoba Romov in podoba Romov v medijskih tekstih, prav tako pa tudi več socioloških pogledov na družbeno nestrpnost in splošno percepcijo romskih skupin. Po teoretičnem delu sledi empirični del, ki zajema vse podatke o raziskavi in vse podatke o analizi prispevkov. Podatke za analizo teksta sem pridobila na spletnih novičarskih portalih 24ur.com, Siol.net in RTV Slovenija. Analizirala sem vse novinarske prispevke, v katerih so bili obravnavani Romi. Prav tako pa sem pregledala raziskave slovenskega javnega mnenja (SJM), da bi ugotovila, kaj o Romih misli večinska družba. Podatki, pridobljeni s sekundarno analizo, pa so mi bili v pomoč pri interpretaciji rezultatov, ki so predstavljeni v poglavju Diskusija. Diplomsko delo sem sklenila z zadnjim poglavjem, kjer sem potrdila oziroma ovrgla hipoteze, ki sem jih postavila na samem začetku diplomske naloge.

2 ZGODOVINA ROMOV IN NJIHOV PRIHOD NA SLOVENSKA TLA

2.1 Izvor imena Cigan oz. Rom

Poimenovanje nomadskega ljudstva, ki se je iz domovine Indije poselilo po celem svetu, je zapleteno kot njihovo življenje. Tako v Sloveniji kot tudi drugod po svetu, se v vsakdanjem življenju nešteto krat srečujemo s tem ljudstvom. Pri nas jih nekateri ljudje poimenujejo Cigani, drugi Romi. Besedi se uporabljata za poimenovanje iste skupine ljudi, vendar pa imata zelo različen pomen.

Predvideva se, da ime Cigan izhaja iz grške besede *athinganos*, ki pomeni *nedotakljiv*. Vendar ta izvor ni zanesljivo potrjen. Poimenovanje Cigan poznajo že v skoraj vseh jezikih (Tzigane, Gitano, Zigeuner, Ciganin, Gypsy, Zingaro itd.). Sicer pa beseda Cigan ne obstaja v romskem jeziku, tako da lahko sklepamo, da so jih tako poimenovali drugi (Brizani-Traja 2000, 13–14). Dandanes ta naziv velja za hudo žalitev človeka. Vendar pa beseda Cigan obstaja v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, kjer je zapisano, da je Cigan pripadnik iz Indije priseljenega ljudstva brez stalnega prebivališča. Obstaja pa tudi drugi, slabšalen pomen, obremenjen s predsodki in stereotipi, ki pravi, da je Cigan zvit, lahkomišeln in malopriden človek.

Ravno obratno pa beseda Rom izvira iz romskega jezika in pomeni *človek* in tudi *mož* (poročen). Romi naj bi se tako poimenovali sami, vendar se je takšno poimenovanje začelo uporabljati tudi v novejšem času, predvsem zaradi negativnega prizvoka, ki ga vsebuje ime Cigan (Brizani-Traja 2000, 14). Besede Rom pa v SSKJ ne zasledimo. Dr. Vanek Šiftar pravi, da »beseda Rom pomeni človeka v plemenitem pomenu besede« (Šiftar 1970, 9). Socialna antropologinja Alenka Janko Spreizer pa je zapisala, da »izraz Rom funkcionira kot generično, politično korektnije ime« (Janko Spreizer 2002, 105). Vendar Alenka Janko Spreizer (2002, 106) izpostavi, da izraz Rom, ki ga pripisujemo vsem romskim skupinam, zamegli dejstvo, da niso vse skupine, ki so jih od nekdanj označevali z oznako »Cigani«, v politično korektnem diskurzu, saj ne obstajajo samo skupine Romov, ampak tudi druge skupine, kot so npr. Siniti.

2.2 Zgodovina Romov

Sama zgodovina Romov je zelo malo poznana, saj so začeli potovati in se priseljevati v različne kraje po svetu že pred tisočletji. Ena izmed legend pravi:

Zgodba pravi, da je živel romski kralj, ki je imel v lasti ogromno knjižnico z deli romskih pisateljev. Kralj pa naj bi imel tudi osla, ki ga je želel izobraziti, tako da mu je dal knjige, ki naj bi jih bral. Nekega dne pa je kralja zaradi močnega deževja odnesla voda in je utonil. Osel je preživel, vendar je s časoma postal lačen in pojedel vse knjige. Tako so Romi ostali brez celotne svoje literature in posledično znanja o njihovi zgodovini (International Romani Studies Conference 2006, 121).¹

Različni raziskovalci so na podlagi jezikovnih in antropoloških (barva kože, oblika telesa) značilnosti odkrili njihovo matično deželo. Eden prvih je bil jezikoslovec A. Friderich Pott (Pott v Štrukelj 2004, 14), ki je znanstveno preučil romski jezik in na osnovi teh jezikovnih spoznanj ugotovil, da je prvotna domovina Romov Indija. Ugotovil je, da je romski jezik v osnovi enoten, da izvira iz severne Indije in da je soroden s sanskrtom.

Romi so se nato začeli priseljevati z vzhoda proti zahodu. Vzrok za njihovo stalno priseljevanje je bil nomadski način življenja, kateremu je poleg socialno-kulturnih značilnosti dodatno pripomoglo tudi nenehno preganjanje. Prav zaradi tega, četudi bi se želeli ustaliti, to ni bilo mogoče. Tako Romi še do danes živijo v dvojni socialno-kulturni stvarnosti – ohranjajo svoj tradicionalni način življenja, hkrati pa se prilagajajo razmeram v območjih, v katerih se naseljujejo (Brizani-Traja 2000, 6). Tako kot so na osnovi raziskav jezika ugotovili matično domovino Romov, je lingvist slovenskega porekla Fran Miklošič nadaljeval te raziskave in predpostavil smeri selitve Romov. Romi naj bi potovali preko Kabulistana, Irana in Armenije, nato pa so preko Frigije in Lakonije prišli v bizantinsko cesarstvo. Nekatere horde se naselile v arabskih državah, manjše skupine pa so potovale skozi Sirijo in prišle v Egipt in severno Afriko ter od tam skozi Gibraltarsko ožino na evropska tla (Brizani-Traja 2000, 11).

¹ Glej Irka Cederberg v knjigi *Gypsies and the problem of identity* (2006, 121)

Romi so s prihodom na evropska tla domačinom pripovedovali zgodbe o njihovi skrivnostni zgodovini in poreklu. Tako so si pridobili naklonjenost s strani teh ljudi. Vendar pa se je njihova skrivnost počasi razblinila prav zaradi njihovega nomadskega načina življenja, ki ni bil nikakor združljiv z evropskim načinom življenja. Tako so jih nato začeli obravnavati kot osvajalce, vagabunde, prestopnike ali brezbožnike (Brizani-Traja 2000, 11). Položaj Romov se je nato samo še slabšal. Med ljudmi so začeli krožiti predsodki, da je temnejša polt znamenje manjvrednosti. Poleg tega so jih zaradi povezave s Turki in deloma zaradi izvajanja »nadnaravnih« praks, kot so prerokovanje iz kart in dlani, imeli tudi za sovražnike Cerkve. Pregarjanje, diskriminacija, mučenje, ubijanje se je samo stopnjevalo. Ker pa Romov ni bilo mogoče povezati s specifično izvorno deželo, niso bili prepoznani kot etnična skupina (Hrženjak 2002, 84).

2.3 Prihod Romov na slovensko ozemlje

Zgodnji viri govorijo, da se je nomadsko ljudstvo Romov naseljevalo že v 14. in 15. stoletju. Pavla Štrukelj (2004, 10) navaja, da so ti pripadali istemu družbenemu sloju kot mali trgovci, mesarji, krojači, klobučarji in drugi. V tistem času ime Cigan ni pomenilo človeka, ki bi živel osamljen zunaj družbe, od drugih prebivalcev so se razlikovali samo po zunanjem videzu. Ljudje jih niso obravnavali kot škodljive ljudi tedanji družbi, prav tako pa tudi niso nadlegovali domačinov. Vendar pa eden najstarejših dokumentov o prisotnosti Romov na slovenskih tleh sega v leto 1387, kjer je v škofijski sodni kroniki iz Zagreba omenjen Cigan iz Ljubljane. To je zelo pomemben podatek, saj dokazuje navzočnost Romov v Sloveniji že v 14. stoletju. V 17. stoletju pa že zasledimo v različnih listinah več omemb Romov na slovenskih tleh. Te listine so obravnavale in urejevale problematiko teh ljudi. 17. stoletje pa je krvavo zaznamovalo zgodovino Romov, saj je to čas najhujšega preganjanja v Evropi, prav tako pa tudi v Sloveniji (Štrukelj 2004, 25).

Na območje današnje Slovenije so se Romi naseljevali v treh smereh, in sicer iz smeri Hrvaške – današnji dolenski Romi, iz smeri Madžarske – današnji prekmurski Romi in iz smeri Nemčije – današnji gorenjski Romi. Leta 1911 pa je v Sloveniji nastalo največje romsko naselje, to naselje je Pušča, ki leži blizu Murske Sobote in je še dandanes največje naselje Romov v Sloveniji (Brizani-Traja 2000, 12).

3 DRUŽBENE, SOCIALNE IN EKONOMSKE RAZMERE ROMOV

»Romi so bili vedno in povsod in so še danes odrinjeni na obrobje družbenega življenja. In to do te mere, da se nam danes zdi že kar normalno in samoumevno, da so Romi praviloma revni, nezaposleni, brez ustreznih bivališč in brez možnosti izobraževanja« (Hrženjak 2002, 87). Do takšnega načina mišljenja pride zaradi njihovega posebnega načina življenja, ki je drugačno od življenja večinske družbe. Rome prepoznamo po njihovem načinu oblačenja, njihovi glasbi in plesu, vedeževanju ter izgledu bivalnih naselij, kjer živijo.

Družbene, socialne in ekonomske razmere, v katerih živijo Romi pri nas in prav tako po svetu, so zelo slabe, saj se Romi ne teh področjih srečujejo z največjo socialno izključenostjo. »Socialna izključenost je posledica nepopolnega zagotavljanja socialnih pravic državljanov in državljanek in nepopolnega sodelovanja v sistemih, ki zagotavljajo vključenost državljanov in državljanek v družbo« (Urh in Žnidarec Dešmar v Krek 2005, 48).

Vse njihovo življenje poteka v »začaranemu krogu«, saj se težave začnejo že v otroštvu, ko ne dosežejo prave izobrazbe in tako kasneje ne dobijo zaposlitve, kar pa vodi v vedno večje težave. Pavla Štrukelj (2004, 93) navaja, da je njihov poseben način življenja izoblikoval s časom sovražne odnose med domačini in priseljenci. Ti odnosi pa so razlog, zaradi katerega so se začeli naseljevati ločeno od drugih prebivalcev. Majda Hrženjak (2002, 88) poudarja, da romska populacija v Sloveniji ni homogena, saj se Romi med seboj razlikujejo po doseženi stopnji integracije in pripravljenosti na integracijo v slovensko družbo.

3.1 Integracija Romov

Romi so bili že od samega začetka preganjani in nezaželeni. Skoraj povsod so bili, vendar nikjer niso bili doma. Tako so se v zgodovini poskušali rešiti Romov na različne načine. Kako so jih hoteli s silo integrirati, je najbolj raziskano poglavje romske zgodovine. Vendar se na žalost še ponekod, kljub ratifikaciji splošne deklaracije o človeških pravicah, niso skoraj ničesar naučili iz zgodovine (Šiftar 1970, 20).

Kot pravi Maks Kaš (2004), je integracija proces, s katerim se ustvarja določena družbena celota, z njo se nato posameznik ali skupina povezuje v večjo skupino. Je dvostopenjski proces, ki zahteva tako prilagajanja s strani tistih, ki se jih integrira (v našem primeru Romov), kot tudi s strani večinske družbe (Kaš 2004).

Integriranje Romov v evropsko civilizirano družbo so opravljali z najbolj grobo silo, z njihovim uničevanjem, z brisanjem njihovih etničnih značilnosti. Prav tako kot Žide so jih v nacistični Nemčiji ogromno zažigali v krematorijskih taboriščih (Šiftar 1970, 21). Kjer koli so bili, so bili žrtve pregona in mučenja. Omeniti moramo Marijo Terezijo in Jožefa II., ki sta s pomembnimi predpisi urejala romsko vprašanje. Romov niso smeli več vpisovati v javne listine kot Rome, ampak kot nove naseljence, prepovedano jim je bilo trgovanje s konji in tudi svojih bivališč niso smeli zapuščati. Drugi predpisi pa so bili še ostrejši, in sicer Romi ne smejo več uporabljati svojega jezika, ne smejo se ženiti med seboj, potovati smejo samo s posebnimi potnimi dovolilnicami iz ene v drugo župnijo (Šiftar 1970, 25). In to je le nekaj predpisov, s katerimi so želeli na zelo nehuman način integrirati Rome v večinsko družbo.

Integracija Romov še ni uspela niti do današnjih dni, saj se Romi še dandanes srečujejo z visoko stopnjo zavračanja s strani večinske družbe. Kljub velikim razdaljam, zgodovinskim razmeram, različnim ideologijam in političnim okoljem, je romsko ljudstvo moralo vzdržati takšne razmere. Njihov poseben način življenja pa je na žalost zelo pogosto obremenjen z marginalnostjo, izključitvijo in diskriminacijo (Komac in Varga v Komac 2007, 9).

3.2 Bivalne razmere

S tem, ko so se Romi začeli naseljevati po celem svetu, so se sčasoma naselili na določenih območjih, kjer so si morali ustvariti prostor, primeren za življenje. Ker zgodovinskih zapisov o priseljevanju in naseljevanju Romov ni, edino kar obstaja, so spomini, ne vemo, kako so se iz šotorov selili v trdnjše stanovanjske prostore. Znano pa je, kot je Vanek Šiftar (1970, 115) zapisal, da so bile prve stavbe spletene iz vrbovega protja in pomazane z blatom. Kasneje so začeli graditi hiše iz lesa, ponavadi s pokončno postavljenimi stesanimi bruni, ali so jih zidali z nežgano in žgano opeko iz starih zgradb. Stanovanjske hiše so bile (in ponekod so še) enolične, bile so brez pravih oken, stropa in pravilno grajene strehe, saj so jo prekrivali s slamo, travo oziroma kar koli je bilo pri roki, v zadnjem času pa s strešno opeko. Tako lahko vidimo, da so za gradnjo hiš uporabljali material, ki jim je bil na voljo in pri roki. Pavla Štrukelj (2004, 97) izpostavi, da je s priseljevanjem romsko ljudstvo zelo naraščalo, ker pa zemlje ni bilo mogoče dobiti, je bilo čedalje manj prostora med hišami. Tako so Romi živeli v zelo utesjenih razmerah, kar pa je seveda vplivalo na njihov razvoj, predvsem na otroke.

S pregledom matičnih in zemljiških knjig, kot tudi spominov posameznikov, lahko zasledimo nastajanje današnjih romskih naselij. »Osnovna značilnost sedanjih naselij je, da so v stran od hiš ostalih prebivalcev, v bližini gozda in ponavadi tudi potoka oziroma vode« (Šiftar 1970, 51). Današnja romska naselja, katerih različen razvoj je predvsem gospodarsko pogojen, so razdeljena v tri skupine.

- *Naselja, ki kažejo nizko življenjsko raven vaščanov. Stanovanjska kultura teh ljudi se ne razvija, prej zaostaja, in njihove življenjske razmere se ne izboljšujejo. Enako so označena nestalna bivališča in tabori romskih družin, ki se še premikajo iz kraja v kraj.*
- *V tej skupini so romska naselja, ki so dosegla le neznamenit razvoj ali pa so pokazala le stanje, kakršno je bilo zabeleženo pred desetimi leti.*
- *V to skupino pa sodijo romska naselja in posamezni domovi, ki se hitro razvijajo, in ki so pokazala izreden napredek v stanovanjski kulturi (Štrukelj 2004, 109).*

Romi se tudi v današnjih časih na področju bivalnih razmer srečujejo z ogromnimi težavami. »Odsotnost osnovnih legitimitet jim namreč onemogoča inštalacijo osnovne infrastrukture: vodovodnega omrežja, električne napeljave, kanalizacije, telefonskega omrežja, odvoz smeti in odpadkov, morebitno ureditev utrjenega cestišča in druge pritikline sodobne družbe« (Zupančič v Klopčič in Polzer 2003, 119). Jernej Zupančič (Zupančič v Klopčič in Polzer 2003, 127) je izpostavil tudi najpogostejše probleme pri bivalnih razmerah Romov. Pravno-lastniška neurejenost – ker niso lastniki zemlje, se naseljujejo na kakovostno slabših mestih, kar jim seveda povzroča težave; funkcionalne motnje pri uživanju posesti – kjer se naseljujejo, moti lastnike zemljišč, še posebej ker zbirajo stare predmete, ti pa se kopičijo in prostor postane neurejen; neurejene komunalne razmere in moteč izgled naselij. Vsi ti problemi pa prizadevajo tudi druge prebivalce teh območij. In tako nastanejo konflikti med Romi in drugimi prebivalci, kar pa posledično še poveča probleme.

Šiftar (1970, 8) pravi, da je bistvo današnjega romskega vprašanja prav zaostajanje večjih skupin prebivalstva na določenih območjih, kar pa postaja vedno težja ovira za nemoten in hitrejši razvoj določene regije. Tako se Romi skušajo naseljevati izolirano od drugih prebivalcev. Vendar pa »taka izoliranost naselij in nezadostni bivanjski standardi vodijo v getizacijo romskih naselij, kar še dodatno povečuje in spodbuja predsodke večinske populacije. Dostojno urejene bivanjske razmere so osnovni pogoj za uspešno vključevanje romske skupnosti v širše družbeno življenje« (Mlinar v Devetak 2006, 18).

3.3 Vzgoja in izobraževanje

»Vzgoja in izobraževanje sta ključni stopnji v socializaciji vsakega človeka in imata velik vpliv ter posledice za njihovo nadaljnje življenje« (Lamberger Khatib in drugi v Jezernik 2006, 219). Pri Romih problemi nastanejo že na samem začetku, saj se njihov način vzgoje in želja po izobrazbi zelo razlikujeta od večinskega prebivalstva. Kot je zapisal Mladen Tancer (1994, 94), se romski otroci ob stiku s kulturo širšega okolja, ki jim je tuja in neznana, s težavo vključujejo vanjo. Vzgoja pri Romih je drugačna, že pri zgodnji starosti svoje otroke navajajo k delu, s tem pa otrok ni deležen dovolj spodbud, ki pripomorejo k intelektualnemu razvoju. Posledično tako pride od sekundarno znižanega inteligenčnega kvocienta, kar pa je težko ali nemogoče nadoknaditi.

V preteklosti so Romi začeli obiskovati šolo zelo pozno. Vanek Šiftar (1970, 160) navaja, da to ni bilo odvisno od njih samih, ampak je bilo to odvisno predvsem od razpoloženja učiteljev in od odnosov bogatejših vaščanov do Romov, kateri so imeli v šoli glavno besedo. Tako je bilo vse do leta 1972, nato pa naj bi se začela obravnava kompleksne problematike vzgoje in izobraževanja otrok Romov v Sloveniji. Sprejeli so sklep, da bo skupnost vsako leto zagotovila dodatna sredstva za vzgojne in socialne programe, v katere se vključujejo romski otroci, in za pospeševanje šolanja teh otrok. Tako skrb za redno vključevanje otrok Romov v predšolsko vzgojo ni naložena in prepuščena več le posamezni občini, ampak je postala obvezujoča skrb države, da sofinancira vzgojno-izobraževalne programe v občinah z romskim prebivalstvom (Tancer 1994, 76–77).

Z vstopom romskih otrok v izobraževalni sistem pa nastopijo novi problemi, s katerimi se morajo soočati. Ker prihajajo iz manj razvitega, nespodbudnega okolja, se pri njihovem šolskem delu začnejo kazati različne težave. »Mnoge dosedanje raziskave potrjujejo spoznanje, da otrokov šolski uspeh ni odvisen samo od njegovih telesnih in duševnih zmožnosti. Uspeh otrok v šoli je determiniran še vsaj s socialno-kulturnimi razmerami v družini, z odnosi v družini ter z delovanjem širšega življenjskega okolja« (Tancer 1994, 93). Prvi problem nastane s poznavanjem jezika, saj slabo razumejo knjižni jezik. Jezik pa je največja ovira za boljše učne uspehe in napredovanja. Mladen Tancer (1994, 75–76) poudarja, da zaradi jezikovnih razlik med tremi skupinami avtohtonih Romov v Sloveniji in na novo priseljenih Romov ni možno pripraviti enotnega skupnega romsko-slovenskega oziroma slovensko-romskega slovarja, ki bi bil uporaben za vse Rome. Naslednji problem nastane pri učnih pripomočkih, saj nimajo denarja, da bi si kupili vse ustrezne pripomočke in tudi od tega je odvisno učno napredovanje. Težave nastopijo tudi s socializacijo, saj se romski otroci družijo samo med seboj. Prav tako pa imajo romski otroci zelo slabe učne navade, saj nimajo

spodbude od staršev. To pa so samo nekateri izmed problemov, s katerimi se srečujejo ti otroci.

»Obremenjeni s preteklostjo, siromaštvom, družbeno deprivacijo, socialnim deficitom in odrinjeni na družbeno obrobje mladi Romi v šolskih klopek doživljajo več neuspehov kot uspehov, šolske travme jim odvzamejo pogum in voljo do učnega dela« (Tancer v Klopčič in Polzer 2003, 74). Posledično pa prav zaradi teh problemov večina romskih otrok šolanje zaključi predčasno, kar je kasneje dodatna ovira pri iskanju zaposlitve, pri vključevanju v delovni proces in napredovanju na delovnem mestu.

3.4 Zaposlovanje in socialno varstvo

»Če je izobraževati Cigane težko, ker obstoje mnoge objektivne in subjektivne prepreke, jih je še težje vključevati v ritem modernejše proizvodnje« (Šiftar 1970, 181). Kot navaja Majda Hrženjak (2002, 88), prav zaradi neizobraženosti Romi zasedajo slabše plačana delovna mesta oziroma imajo najštevilčnejšo brezposelnost. Poudariti je potrebno tudi obstoj različnih kultur, običajev in navad in tudi Romi imajo svoje navade in prepričanja. Njihov odnos do dela so oblikovale razmere, v katerih so bili vzgajani in so s tem tudi odraščali.

V preteklosti so se Romi kot obrtniki ukvarjali z kovaštvom, trgovanjem s konji, igrali so različne inštrumente itd. Ženske so se ukvarjale s prerokovanjem iz kart in iz dlani, pa tudi z nabiranjem zelišč. Božidar Jezernik (2006, 17) je zapisal, da so s svojimi poklici dopolnjevali funkcije svojih stalno naseljenih obrtniških kolegov, saj se ti v glavnem niso mogli zadostiti povpraševanju ali vsaj ne ponuditi dovolj nizke cene. Povpraševanje po piskrovezih, cirkuških artistih ali uličnih glasbenikih je bilo v veliko primerih preprosto premajhno, da bi si z opravljanjem teh poklicev stalno naseljeni prebivalci mest in vasi zaslužili dovolj izdaten kos vsakdanjega kruha. Tako je bil njihov poglavitni vir preživetja uspešno izkoriščanje posebnih ekonomskih niš, predvsem opravljanje tistih del, ki jih drugi niso smeli ali niso marali opravljati. »Glede na to lahko mirno trdimo, da bi si jih bilo v primeru, da ne bi bilo Ciganov, treba izmisliti« (Jezernik 2006, 17).

Zaradi vedno večjega tehnološkega napredka je sčasoma njihova obrtna dejavnost postala zastarela. Obrtniki so tako izgubili svoj pomen in razmere na področju zaposlovanja so se še poslabšale. Prav tako ugotavlja Jože Horvat Muc (Horvat Muc v Klopčič in Polzer 2003, 62–63), da so v zaostrenih pogojih gospodarjenja možnosti za zaposlovanje Romov še toliko bolj omejene, kar je med drugim tudi posledica dejstva, da je za Rome značilna nizka izobrazbena struktura ter visoka stopnja fluktuacije. »Zaposlitev je eden od osnovnih pogojev za

izpolnjevanje socialnega in ekonomskega statusa Romov, ki je pomemben zlasti zaradi integracije v družbo« (Lukač in Varga 2007, 21). Dandanes imajo Romi največje možnosti zaposlitve na področju gradbeništva, kmetijstva, komunalnih storitev in podobno. Prav tako so Romi v Sloveniji zaposleni kot čistilci, krojači, tesarji in kovinarji. Vendar pa so, če jim že uspe dobiti zaposlitev, med najslabše plačanimi in prvi na listi za odpuščanje.

Tako je večina romskega prebivalstva odvisna od socialne pomoči, otroških dodatkov oziroma pomoči države, to pa vodi do še vedno več predsodkov in diskriminacije tega prebivalstva s strani večinskega prebivalstva.

3.5 Pravni položaj Romov v Sloveniji

»Romska skupnost v Sloveniji je priznana kot etnična skupnost in tako ne uživa enake stopnje manjšinske zaščite kot priznane narodne skupnosti (italijanska in madžarska)« (Hojes v Devetak 2006, 59). Pomembno pri tem razlikovanju je, da če je manjšina priznana kot narodna, pomeni, da so posebne pravice, ki pripadajo manjšinam, tudi pravno določene in tako jim je omogočena lažja integracija in življenje v družbi. Leta 1991 je Slovenija s 65. členom ustave priznala Rome kot avtohtono skupnost. Koncept avtohtonosti pa zajema vprašanje, ali so vezi med državo in njihovimi pripadniki dovolj trdne, močne in dolgotrajne, da bi jih lahko poimenovali in obravnavali kot narodne manjšine (Komac in drugi 2007, 86). Neavtohtoni Romi ne morejo imeti enakih formalnih pravic kot avtohtoni, kljub temu da živijo v Sloveniji.

Vlada Republike Slovenije je tudi leta 1995 sprejela program ukrepov za pomoč Romov v Sloveniji. 28. aprila 2007 pa je bil sprejet Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji. Zakon s 17 členi podrobno določa pravice in dolžnosti romske etične manjšine². Pred tem zakonom je bila zaščita romskih skupnosti sestavni del desetih področnih zakonov (Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o osnovnih šolah, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja itd.) (Horvat Muc v Klopčič in Polzer 2003, 62).

² Glej Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200733&dhid=88862>)

4 DISKRIMINATORNI DISKURZ O ROMIH

Ko slišimo za Rome, skoraj vsakdo pomisli na ljudi, ki so temnopolti, so kriminalci, saj radi kradejo, so leni, saj nočejo delati in živijo od socialne pomoči. Vendar so to le nekatere izmed negativnih oznak, ki jim jih pripisujejo. Majda Hrženjak (2002, 88) poudarja, da se takšen diskriminatorni diskurz pojavlja v skoraj vseh segmentih slovenske družbe, od medijev do javnih služb. Diskriminatorni diskurz pomeni, da se pri govorjenju o Romih s posebnimi tehnikami stereotipizacije in posploševanja osredotočimo na posamezne »negativne značilnosti« Romov, kot so kulturna različnost, neprilagojenost, deviantnost in ogrožanje večinskega prebivalstva. Prav tako diskriminatorni diskurz o Romih z različnimi pripovednimi manevri, kot so posploševanje, sprejemljivost »dobrih« Romov, zanikanje nestrpnosti, strategija protinapada – »Mi nismo nestrpni, nestrpni so drugi«, strategija grešnega kozla, predstavitev večinskega prebivalstva kot nevtralnega, nedolžnega ali kot žrtev, povezovanje Slovencev v skupnost ob hkratni izključitvi Romov ipd., skriva nestrpnost večinskega prebivalstva do romske kulturne manjšine (Hrženjak 2002, 88–89).

4.1 Etnična identiteta Romov

»Identiteta je koncept, ki povezuje notranji in zunanji svet. Tako lahko etnična identiteta vključuje občutke pripadnosti, skupnega izvora, podpore skupnosti in hkrati stereotype drugih in je lahko vir ponosa ali nelagodja« (Komac in drugi 2007, 101–102). Zato avtorice Špela Urh in Simona Žnidarec Dešmar poudarjajo, da »neenakost in nepravilnost, ki jih doživljajo depriviligirane skupine, izvirata iz njihove pozicije (razredne, spolne, veroizpovedne, etnične), neuravnoveženega ravnovesja moči, dominantnih družbenih prepričanj in socialnih praks, skritega družbenega delovanja, zgodovinskih sprememb in procesov etiketiranja ter nezmožnosti razvijanja družbenih sprememb« (Urh in Žnidarec Dešmar v Krek 2005, 36).

Tako Romi kot tudi druge etnične skupine pa seveda želijo ohraniti svojo etnično dediščino, kot so kultura, vrednote, norme, jezik itd., saj je ta povezana s percepcijo statusa posameznika in skupnosti, v kateri je rojen. Vendar če priseljenc ni zadovoljen s svojim statusom oziroma statusom etnične skupnosti, ki ji pripada, in mu ni omogočena družbena mobilnost ob hkratnem vzdrževanju etničnih značilnosti, so mu na voljo tri možni scenariji:

- *opuščanje elementov etnične skupnosti, ki ji izvorno pripada, in prevzemanje elementov večinske skupnosti v državi sprejemnici;*
- *obstoj etnične identitete brez očitnega izkazovanja etnične pripadnosti ali skupinske participacije;*

- *revitalizacija etnične identitete, saj lahko etničnost in etnična identifikacija poleg zatona doživita tudi ponovno oživitev* (Komac in drugi 2007, 99).

Etničnost je torej družbena identiteta, ki temelji na (samo)percepciji v nasprotju z drugimi skupinami, ta pa se kaže v načinih vključujočega in izključujočega govora o tistih, ki »pripadajo«, in o tistih, ki »ne pripadajo«. Prav tako je etničnost eden od elementov hierarhizacije v družbi (Urh in Žnidarec Dešmar v Krek 2005, 37–38), kar lahko vidimo tudi pri Romih, saj so ti v Sloveniji na dnu družbene lestvice, prav tako pa je za ohranjanje njihove etnične identitete storjenega zelo malo.

4.2 Diskriminacija

Že iz zgodovine lahko vidimo, kako so bili ljudje različnih ras in veroizpovedi izpostavljeni zelo krutemu ravnanju samo zaradi »drugačnosti«. S takšnim načinom ravnanja so se čez celo zgodovino in dandanes prav tako srečevali Romi. Tudi Silvo Devetak (2006, 7) je izpostavil, da so izkušnje v zgodovini pokazale, da ni težko širiti nacionalistične, ksenofobične ali podobne ideje med neizobraženim in socialno ogroženim ali idejno in politično manipuliranimi deli prebivalstva. Poudaril pa je, »da problemi nastanejo takrat, ko se le-te v ugodnih socialnih in političnih okoliščinah razbohotijo do takšnih razsežnosti, da jih ni mogoče več obvladovati, in brez nadzora nadaljujejo svoje rušilno družbenopolitično 'poslanstvo'« (Devetak 2006, 7). Najbolj nevarni so problemi, ko je neko očitno dejanje diskriminacije, ki se vseskozi pojavlja v družbi, sprejeto kot »pravo«. In tako se diskriminacija samo širi med večinskim prebivalstvom, ne pa preprečuje.

Problematika diskriminacije, kot je zapisal Silvo Devetak (2006, 8), prikriva mnoge vitalne pasti, ki jih ni mogoče odstraniti brez poznavanja podrobnosti o njihovem ustroju in načinu njihovega delovanja. Te pasti se pred državno prisilo potuhnejo in pridejo na dan v določenih političnih in socialnoekonomskih okoliščinah s takšno silovitostjo, da jih s klasičnimi orodji države ni mogoče obvladovati. Silvo Devetak pri tem poudarja, »da je s pravnimi predpisi mogoče le ublažiti, ne pa tudi odstraniti socialnih in ekonomskih vzrokov diskriminacije, ki so največkrat povezani s psihološkimi travmami ali verskimi in etničnimi predsodki, tako med 'diskriminatorji' kot tudi med 'diskriminiranci'« (Devetak 2006, 8). Po vsem tem lahko sklepamo, da če želimo odstraniti ali vsaj zmanjšati vzroke diskriminacije, moramo spreminjati prepričanja, ki jih imajo določeni ljudje o pripadnikih različnih ras in veroizpovedi, saj smo ljudje tisti, ki širimo diskriminatorne ideje o teh ljudeh, ki naj bi bili »drugačni« od nas. »Diskriminacija med ljudmi na osnovi rase, barve kože ali narodnosti je

ovira prijateljskim in mirnim odnosom med narodi in vpliva na mir in varnost« (Škodnik v Devetak 2006, 50).

4.3 Stereotipi

Vsak izmed nas je že kdaj v življenju doživel na lasti koži posledice t. i. hitrih sodb. Brez pojasnjevanja smo dobili nalepko, ki se je kljub neznanskemu trudu dolgo časa nismo mogli znebiti. Mogoče se je tudi nismo. Zdi se, kot da so stereotipi nekaj trdnega, nepremostljivega. Stereotipi so tako neka ustaljena ali boljše zamrznjena podoba, predstava o nečem, ki se je izoblikovala skozi zgodovino. Utemeljeni so na takratnem družbenem in zgodovinskem kontekstu in vztrajajo nespremenjeni v povsem drugačni družbeni situaciji današnjega časa. Prav tako Lippman o stereotipih pojasnjuje, da so neke vrste »predstave v naši glavi«, relativno trajni kognitivni konstrukti, shranjeni v našem spominu, in da jih organizirajo npr. prepričanja, stališča, socialne kategorije ali vzorci, odvisno od posameznikovih teoretičnih preferenc (Oakes in drugi v Nastran-Ule 1999, 73).

O Romih se je vedelo zelo malo, večinska družba jih ni poznala in tako si je na podlagi nevednosti ustvarila določeno podobo o njih. Božidar Jezernik (2006, 15) poudarja, da je družba v podobo Roma projicirala svoje lastne bojazni in hrepenenja, kar je vodilo v skupek stereotipnih podob, ki so jih pripadniki stalno naseljene večine pogosto razumeli kot gola dejstva. Eden najbolj izrazitih stereotipov, ki vladajo med slovenskim prebivalstvom o Romih, izhajajo iz predpostavke, da so Romi predvsem »drugačni od nas«. Pri tem Majda Hrženjak (2002, 88) poudarja, da je njihova drugačnost tako samoumevna in dokončna, da je sploh ni potrebno posebej pojasnjevati. Avtorice Karmen Erjavec, Sandra Bašič-Hrvat in Barbara Kelbl (2000) pa so izpostavile prevladujoče stereotipe, ki jih ima večinska družba o Romih. In sicer:

- *Romi so akterji negativno ovrednotenih dejanj (kriminal) – so grožnja družbenemu redu. Najbolj razširjen stereotip je, da vsi Romi kradejo oz. da je kriminaliteta Romom prirojena.*
- *Romi ogrožajo naše družbeno – ekonomske interese in so grožnja ekonomskemu redu. Romi so po svoji naravi nedelovni in leni. Romi živijo lagodno življenje z visoko socialno pomočjo, ki jo velikodušno daje država iz »žepov vseh davkoplačevalcev«.*
- *Romi imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje, ki ni v skladu z normami večinskega prebivalstva – so grožnja našemu kulturnemu redu.*

- *Romi se razlikujejo od večinskega prebivalstva po videzu. Romi so neprilagodljivi, imajo previsoko nataliteto. Posebna skupina stereotipov so stereotipi, ki se nanašajo na higienske in prehranjevalne navade Romov in pa, da Romi goljufajo tudi pri duhovnosti oz. svojih verskih prepričanjih (Erjavec in drugi 2000, 20–23).*

Tako lahko vidimo, da obstaja ogromno primerov zavračanja in odkrite sovražnosti, ki kažejo na pomen, ki ga večinska družba še vedno pripisuje stereotipnim podobam o Romih. Jaka Repič (Repič v Jezernik 2006, 210) je zapisal, da konfliktna situacija nastane skoraj vedno, ko Romi in večinska družba stopijo v medsebojne odnose. Prav zaradi takšnih zavračanj se ne morejo niti ne želijo integrirati v večinsko družbo, temveč raje vzdržujejo ustaljene strategije sobivanja s čim manj stiki z okoljem.

Po vsem tem je potrebno poudariti tudi, da Romi niso samo grožnja za naše okolje, ampak nas lahko s to svojo drugačnostjo tudi zapeljujejo. In kot je Hrženjakova (2002, 89) izpostavila, iz tega sledi cela serija sicer pozitivno naravnanih stereotipnih predstav o Romih: o njihovi lepoti, divjosti, svobodi, popotovanjih, strasti itd. »Rome, ki so za nas drugi in drugačni, ki so za nas uganka in skrivnost, uporabljamo po eni strani v podobi tistega, kar v naši družbi poimenujemo kot najslabše (kriminal, laži, lenoba, agresivnost ipd.), po drugi strani pa po podobi tistega, po čemer hrepenimo (svoboda, strast, lepota, popotovanja ipd.)« (Hrženjak 2002, 89).

4.4 Predsodki

Stereotipi o Romih so v večinski družbi že kar dobro uveljavljeni, na podlagi prav teh stereotipov pa si ustvarimo mišljenje o tej skupini ljudi. Tako nastanejo predsodki, saj je Allport definiral predsodek kot »neutemeljeno slabo mišljenje o drugih«, ki temelji na prepričanju, da do popačenja pride, kadar oseba prehitro pride do sodbe (od tod etimologija latinske besede *praejudicium*) (Henriques v Nastran-Ule 1999, 106). Le Bon pa o predsodkih pove: »Če poskušamo na osnovi logike razuma razložiti tisto, kar nastane po logiki instinkta, pomeni, da se iz zgodovine nismo ničesar naučili« (Mitscherich v Nastran-Ule 1999, 14–15). To pa je mogoče razumeti kot opozorilo, saj se je v zgodovini na podlagi predsodkov in stereotipov zgodilo že marsikaj hudega. Predsodki so bili podlaga za izkoriščanje ljudi, za zapiranje, nenazadnje tudi ubijanja, s tem pa so se (in se še) Romi srečujejo že čez celo njihovo zgodovino.

Predsodke izražamo skozi vsakdanji govor, fraze, šale, dvoumnost. Kažejo se predvsem v nespoštljivem, netolerantnem ali prezirljivem odnosu do drugih oziroma drugačnih. Dokler predsodke uporabljamo kot šale in opravljanja, kot komentarje ob bežnih srečanjih z drugimi in drugačnimi ljudmi, ti predsodki delujejo zelo nedolžno in ne slabo namerno. Vendar se prav s tem vse začne, saj, kot pravi Mirjana Nastran-Ule, »imajo predsodki neprijetno lastnost, da hitro postanejo družbeno vezivo množic, da se širijo kot virusi in lahko dobijo epidemične razsežnosti« (Nastran-Ule 1999, 299). Predsodki niso nekaj stalnega, nenehno se morajo na novo reproducirati. Vtis o njihovi stabilnosti, trajnosti, nespremenljivosti je lažen. Nastajajo zato, ker so pogosto vtisnjeni v temelje vsakdanje govorice. Ti pa se relativno počasi spreminjajo. Prav tako pa je s predsodki; obnavlja in vzpostavlja jih vsakdanji govor s tem, ko uporablja določene stereotipne forme diskurza, predvsem forme naslavljanja, pripovedovanja o dogodkih, navezovanja in razvezovanja stikov (Moscovici in drugi v Nastran-Ule 1999, 338).

Tako lahko vidimo, da se skozi čas predsodki spreminjajo, saj so se včasih predsodki izražali v neposrednih stikih s člani družbe, dandanes pa se kažejo predvsem skozi izogibanje stikov z njimi (Nastran-Ule 1999, 323). To tezo pa lahko potrdimo prav v primeru Romov, saj večina ljudi noče ne slišati ne vedeti ničesar o Romih, najraje bi videli, da jih sploh ne bi bilo. »Sodobne predsodke spremljajo šibka čustva, zato bolj prevladujeta hladno nezanimanje in tihi prezir do drugačnosti« (Nastran-Ule 1999, 327).

4.5 Nestrpnost/strpnost

»Pojem nestrpnost pomeni nespoštovanje prepričanj in življenjskih praks drugih ljudi« (Leskošek 2005, 9). Tukaj mislimo predvsem na to, da so določeni ljudje obravnavani drugače samo zaradi njihovega »drugačnega« prepričanja ali načina življenja (npr. seksualnosti, verskih prepričanj ali v tem primeru Romi, ki so drugačni po kulturi, barvi kože itd.). Vesna Leskošek (2005, 9) poudarja, da je še posebej nevarna oblika nestrpnosti, če želimo preprečiti mešanje kultur zaradi želje po nekakšni enotni nacionalni identiteti. Tega pa seveda ne moremo doseči, saj je na svetu ogromno različnih narodov in kultur, kateri se med seboj zelo razlikujejo. Mi bi morali to kulturno oziroma narodnostno različnost sprejemati in živeti z njo, saj tudi nas drugje po svetu razumejo kot »drugačne«. Vsakdo pa si želi, da bi bil sprejet v večinsko družbo. »Z nestrpnostjo torej označujemo ideje in prepričanja (ne pa način vedenja), ki vključujejo podreditve drugih, ali je njihov cilj preprečiti njihovo polnopravno udeležbo v družbi, kar dosežejo tako, da jih razglasijo za neustrezne, barbarske, neumne, lene,

izkoriševalce, kriminalce, nemoralne, skratka potencialno nevarne za večinsko prebivalstvo« (Leskošek 2005, 9).

Nasproten nestrpnosti pa je pojem strpnost, ki pomeni »spoštovanje, sprejemanje in cenjenje bogate raznolikosti svetovnih kultur, načinov izražanja in oblik človečnosti, humanosti« (Leskošek 2005, 9). Deklaracija principov strpnosti, ki jo je leta 1995 sprejel Unesco, poudarja, »da strpnost omogoča mir in pripomore k temu, da kulturo vojne nadomesti kultura miru« (Leskošek 2005, 9–10). Strpnost torej po mnenju Vesne Leskošek (2005, 10) pomeni sprejemanje dejstev, da so ljudje naravno raznoliki po videzu, načinu bivanja, govoru, vedenju in vrednotah, vsi pa imajo pravico živeti v miru in biti takšni, kot si želijo. Prav tako mora biti strpnost urejena na ravni države, kar pomeni pravično in nevtralno zakonodajo. »Socialne in ekonomske možnosti morajo biti dostopne vsem in vsakomur brez diskriminacije« (Leskošek 2005, 10).

4.6 Sovražni govor

Klasična definicija sovražnega govora so izrazi, ki izzovejo sovraštvo, predvsem rasno, nacionalno ali versko (Darbishire v Cahn 2002, 57). To je tudi eden izmed načinov diskriminacije, s katero se srečujejo Romi, ki je po mnenju Vesne Leskošek (2005, 82) eno najmočnejših sredstev diskriminacije, ki ga zelo težko definiramo in še težje preiskujemo. Podobno kot druge oblike diskriminacije temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker pripadajo določeni skupini. »Sovražni govor je tisti, ki ustvarja realnost, ki oblikuje sovražne mentalitete, in ki ustvarja podlago za vse druge oblike sovražnosti. Jezik namreč realnost ustvarja in je ne le odseva« (Leskošek 2005, 81). Vesna Leskošek poudarja tudi, da je »sovražni govor nekaj, kar se dogaja na margini in je problem nižjih slojev, hkrati pa so ravno tisti, ki naj bi bili nosilci sovraštva, tudi njegove žrtve« (Leskošek 2005, 94).

Idealen prostor za širjenje sovraštva oziroma sovražnega govora je internet. Kot lahko vidimo, večina medijev na spletu omogoča vnos komentarjev pod članki. Vendar Kaja Jakopič izpostavlja, »da je kljub vsem idejam o omejevanju sovražnega govora na medmrežju jasno, da je hate speech obstajal še pred prihodom interneta in bi obstajal tudi, če bi bil internet lahko popolnoma cenzuriran; ne nazadnje je rasistični govor simptom rasizma in ne simptom interneta, njegovih forumov in blogov« (Jakopič 2005).

5 MEDIJI

5.1 Medijske reprezentacije

Vsakodnevno predstavo o dogodkih, ki so se zgodili pri nas in po svetu, dobimo prek medijev. Tukaj moramo najprej omeniti pojem reprezentacije, ki je v medijskem svetu zelo pomemben. »Reprezentacija je produkcija pomena skozi jezik« (Hall 1997, 28). Pojem reprezentacije pa je po mnenju Stuarta Halla (1997, 35) povezava med miselnimi koncepti in jezikom, ki omogoča, da govorimo o realnem svetu objektov, ljudi ali dogodkov oziroma imaginarnih svetovih izmišljenih objektov, ljudi in dogodkov, dogaja pa se z uporabo jezika, znakov in podob, ki predstavljajo določene stvari. Tako lahko vidimo, da si pomočjo reprezentacije ustvarjamo različne pomene. Hall (1997, 24) poudarja tudi, da različne pomene reproducirajo tudi mediji, ti imajo v dobi množičnih komunikacij zaradi tehnologije in globalnega značaja zelo velik vpliv pri produkciji pomenov. Množični mediji reprezentirajo stvarnost v smislu predstave, igre, ki jo uprizarjajo po dogovorjenih pravilih in v režiji tistih, ki te predstave plačujejo. To so lastniki množičnih medijev in tisti, ki gospodarjem prinašajo največje dobičke, torej oglaševalci. Mediji niso »okno v svet«, niso »družbeno zrcalo«, kot radi sami sebe poimenujejo, temveč so predstava. So simbolni in znakovni sistemi, ki se jih moramo naučiti brati, vendar branje samo ni dovolj, moramo jih znati prebrati.

Množični mediji imajo osrednjo vlogo pri postavljanju kazala pomembnosti tem. Mediji določajo teme, o katerih poteka javna razprava in o katerih razmišljajo in se pogovarjajo ljudje. Prav tako občinstvu ponujajo le nekatere kulturne vzorce, katerim dodajajo nove pomene in jih delajo zdravorazumske, obče veljavne in edino pravilne. (Erjavec in drugi 2000, 7). »Mediji in z njimi novinarji so postali ključni oblikovalci družbene stvarnosti in ne le zavesti o njej, je skoraj že trivialna ugotovitev« (Splichal v Poler 1997, 23).

5.2 Spletni mediji

Dandanes, ko je tehnološki napredek najvišji, je internet postal nekaj vsakdanjega. Skoraj vsi ga uporabljamo in večina si ne zna predstavljati življenja brez njega. »Internet je že zdavnaj prevzel vlogo, ki jo je v nekdanji Jugoslaviji imel stadion, ko je vsakdo lahko vpil, kar je hotel, ker je bil anonimen« (Jakopič 2005). Matjaž Trošt je zapisal, da je prav internet prinesel nov komunikacijski kanal za medije in novinarstvo, s katerim lahko mediji prav zaradi vstopa na internet dosežejo najštevilčnejše občinstvo. Internet novinarjem ponuja veliko več virov in skoraj neomejene tehnične možnosti, prav tako pa tudi možnost večje interaktivnosti med medijem in občinstvom. Ker internet združuje več izraznih sredstev, kot so premikajoča in statična slika, zvok in besedilo, omogoča drugačen način pripovedovanja novic, skoraj z neomejenimi prostorskimi razsežnostmi omogoča obširnejšo obravnavo dogodkov oziroma novic (Trošt 2003). Prav zaradi tega vedno več ljudi raje prebira novice na internetu, ki so samo »klik« stran, kot pa klasične medije.

Kaj pa splet? Tanja Oblak in Gregor Petrič (2005) v študiji o spletnih medijih poudarjata, da »če je internet specifičen in mednarodno uveljavljen termin za opis računalniško podprtega komunikacijskega omrežja, ki ga sestavlja neskončna veriga povezanih računalnikov (ti med seboj izmenjujejo informacije in podatke), je splet kot tehnologija dandanes njegov sestavni ali, bolje rečeno, dominantni del«. Z drugimi besedami povedano je internet danes v najbolj splošnem smislu vrsta raznolikih storitvenih servisov, med katerimi je splet le eden od možnih tehnoloških podpor. Prav tako avtorja študije »splet v tehničnem smislu razumeta kot najbolj pomembno in najbolj dominantno komponento interneta, saj se vse več storitev, ki jih spremljamo prek interneta, zliva na splet« (Oblak in Petrič 2005, 13–14).

Splet lahko uporabljamo na različne načine, lahko uporabljamo različne spletne portale za iskanje informacij, uporabljamo e-pošto, sodelujemo v javnomnenjskih razpravah na različnih forumih, prav tako pa lahko objavljamo vsebine, fotografije, glasbo, ki jo radi poslušamo z namenom, da se predstavimo drugim. In tako lahko vidimo, da je splet nov mehanizem, ki nam omogoča ogromno različnih stvari. Tanja Oblak (2005, 48) tukaj izpostavi, da splet omogoča, da ob branju novic uporabljamo tudi druga interaktivna orodja, kot so razpravljalni forumi, e-pošta, »žive« klepetalnice ali javnomnenjska glasovanja. S tem pa se začne proces javnega komuniciranja, ki se širi prek medijskih spletnih mest v bloge, forume, e-sporočila itd.

Nenazadnje avtorja Tanja Oblak in Gregor Petrič (2005, 22) poudarjata, da je splet pomemben sooblikovalec sodobne kulture, saj ga združuje niz akterjev, njihovih delovanj, posredovanih vsebin ter storitev. In prav v nizu teh raznovrstnih akterjev so si v sicer kratki, a pestri zgodovini spleta svoje mesto pribojevali tudi mediji; televizijske in radijske hiše, dnevni in revijalni tisk se nam danes spretno ponujajo tudi prek spleta. Avtorja izpostavita, da ima splet kot medij svoje specifične lastnosti, kot so hipertekstovnost, interaktivnost, multimedijalnost, recipročnost in ažurnost, odkrivamo pa jih v primerjalnem kontekstu s preostalimi komunikacijskimi mediji in modeli interakcij (Oblak in Petrič 2005, 15). Tako lahko vidimo, da splet vse bolj postaja tudi medij in po mnenju zgoraj omenjenih avtorjev bo splet še bolj »utrdil obstoječe vzorce družbenih in kulturnih razmerij, v katerih potrošniška kultura in sistemi, ki stojijo v ozadju, dominirajo nad atomiziranimi posamezniki in družbenimi skupinami« (Oblak in Petrič 2005, 181).

5.2.1 Spletni portali

Svetovni splet je v dobi informacijske družbe in s procesom globalizacije postal eden izmed najpomembnejših virov podatkov, vendar se uporabnik v množici spletnih strani vedno težje znajde, tako pa se je pojavil trend izgradnje spletnih portalov, ki niso le običajne spletne strani, ampak uporabnikom nudijo nekaj več (Osojnik 2001). »Spletni portali so spletna mesta, ki predstavljajo izhodiščno točko za dostop do drugih virov na spletu. Za razliko od spletnih iskalcev njihov primarni namen ni iskanje virov, temveč ponujanje ožjega nabora vnaprej strukturiranih virov glede na tematsko ali organizacijsko osredotočenost« (Oblak in Petrič 2005, 50). Osojnik Rok (2001) izpostavi, da med lastnosti spletnega portala prištevamo tudi učinkovito iskanje podatkov znotraj portala, integracijo podatkov drugih spletnih strani, prilagodljivost prikaza podatkov (personalizacija), vstop z enkratno prijavo itd.

Dandanes tako veliko podjetji vloga v izgradnjo spletnih portalov, saj so zelo popularni in aktualni. Prav s tem lahko ta podjetja zaslužijo veliko več, saj s tem pridobijo ogromno ljudi. Vendar, kot Osojnik Rok (2001) poudarja, je potrebno pri izgradnji spletnega portala upoštevati predvsem dvoje. Tempo inovacij na tem področju mora biti še posebno hiter, uporabljati morajo vedno sveže spletne tehnologije, ki omogočajo nove storitve in izboljšujejo izvajanje obstoječih storitev, hkrati pa se mora z uporabo novih tehnologij vedno znova postaviti v vlogo uporabnika in zato še posebej pazljivo preučiti, katere vsebine in storitve bodo uporabnikom omogočili z izgradnjo spletnega portala. Ključ do izgradnje uspešnega spletnega portala je v ažurni ponudbi takih podatkov, da uporabniki zaradi narave in pomembnosti teh podatkov vsak dan znova obiščejo spletni portal.

6 VLOGA MEDIJEV PRI OBLIKOVANJU PODOBE ROMOV V DRUŽBI

Izbor medijskih vsebin in različni načini reprezentacije imajo zelo velik vpliv na to, kako mi vidimo Rome. Avtorji publikacije *Mediji za državljane* (Petkovič in drugi 2006, 2) poudarjajo, da mediji z izborom tem in govorcev določajo, o čem se bo govorilo in kdo ima pravico razpravljati v družbi. Poleg tega mediji dogajanja in akterje tudi razlagajo, jim določajo in pripisujejo pomen, prav s tem pa prispevajo k vzpostavljanju podob posameznih družbenih akterjev, k delitvi družbenih vlog in razmerij moči. Avtorji izpostavijo tudi, da lahko mediji vplivajo na naše razumevanje na dva načina. In sicer lahko mediji »spodbujajo naše razumevanje položaja in sočustvovanje z drugimi ljudmi, pripadniki različnih družbenih skupin ne glede na narodnost, vero, spol, spolno usmerjenost, starost, izobrazbo, poklic itn.; lahko pa s pristranskim prikazovanjem dogajanja in stereotipnim reprezentiranjem pripadnikov posameznih družbenih skupin spodbujajo sovražnost in nestrpnost« (Petkovič in drugi 2006, 2). In v primeru Romov se dogaja prav to, saj so »mediji namreč pogosto predstavljeni kot edini izvor sovraštva, stereotipov in nestrpnosti do manjšinskih skupin, pri tem pa se pozablja, da je med bralcem/gledalcem medijskega teksta in tekstom samim interpretacija« (Kuhar 2007, 122).

V primerjavi z drugimi manjšinami se romski skupnosti na področju medijev najslabše godi (Klenovšek v Devetak 2009, 27). Ker imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje, ki ni čisto v skladu z našimi normami in vrednotami, so lahka tarča medijske pozornosti in pridobivanja sankcij v medijske namene ter kovanja dobička, seveda običajno na škodo Romov (Gnezda in drugi v Jezernik 2006, 121). Prav tako so avtorice študije *Mi o Romih* Karmen Erjavec, Sandra Bašič-Hrvatini in Barbara Kelbl izpostavile, da novinarsko poročanje o Romih izhaja iz predpostavke, da so Romi drugačni od »nas«. Ugotavljajo, da se mediji s posebnimi tehnikami stereotipizacije in posploševanja v poročanju o Romih osredotočajo samo na posamezne »negativne značilnosti« Romov, kot so kulturna različnost, deviantnost in ogrožanje večinskega prebivalstva.

Tematsko so jih razdelile v tri skupine:

- *Romi so akterji negativno ovrednotenih dejanj (kriminal), ki pomenijo grožnjo družbenemu redu.*
- *Romi ogrožajo naše družbenoekonomske interese in pomenijo grožnjo ekonomskemu redu. So nedelovni in leni in živijo od socialne pomoči.*
- *Romi imajo drugačno kulturo, mentaliteto in obnašanje, ki ni v skladu z normami večinskega prebivalstva in kot tako pomeni grožnjo našemu kulturnemu redu (Erjavec in drugi 2000, 7).*

V nadaljevanju avtorice omenjene študije ugotavljajo, da so posebno učinkovite t.i. prikrite tehnike favoriziranja ene strani. To pomeni, da mediji podrobneje in »prijaznejše« predstavijo samo določena stališča, prikrivajo informacije (kar se pri poročanju o Romih rado zgodi, saj primanjkuje alternativnih virov informacij, to pa je, kot je Barbara Kelbl (2000) izpostavila, tudi eden izmed najbolj znanih izgovorov medijev), poudarjanje favoriziranih informacij, zanemarjanje predstavnikov manjšin, ki nimajo institucionalne podpore, itd. Poleg tega slovenski mediji v poročanju o Romih uporabljajo številne medijske tehnike in strategije, kot so zanikanje nestrpnosti, blažitve, upravičevanja, posploševanja, obtoževanja žrtve in prenosa krivde na druge. Mediji Rome tudi v primerih, ko se dogodki neposredno nanašajo na njih, obravnavajo kot »komunikacijsko nedoletni«, kot da niso sposobni predstaviti lastnih pogledov in zato potrebujejo nekakšne medijske posrednike. Tako so popolnoma izključeni iz oblikovanja medijske agende in so komunikacijsko izrazito deprivilegirani. Nenazadnje avtorice izpostavijo, da se Romi zelo redko pojavljajo kot konkretni posamezniki, ampak se pojavijo le kot pripadniki etnične skupnosti, to pa je najizrazitejša značilnost poročanja o Romih. Vendar s tem, ko Romi v prispevku ne dobijo svoje individualne podobe, izgubijo tudi možnost, da bi se razlikovali od povprečne, iz predsodkov in stereotipov izhajajoče podobe Romov kot etnične skupnosti. Prav tako mediji z navajanjem kolektivnih akterjev preprečujejo občinstvu, da bi se identificiralo z Romi in podvomilo o jasni sliki delitve na dobre Slovence in slabe Rome (Erjavec in drugi 2000, 10–16).

Po vseh teh ugotovitvah različnih avtorjev lahko vidimo, kako velik vpliv imajo mediji na oblikovanje našega mnenja, naših stališč. In ker mediji o Romih poročajo samo takrat, ko nastopijo problemi, si večinska družba ne more ustvariti drugačnega mišljenja, saj veliko ljudi osebno ne pozna nobenega pripadnika romske skupnosti in si tako ustvarjajo mnenja samo na podlagi tega, kar vidijo v medijih. »Pri tem je težava predvsem odsotnost diskurzov, v katerih bi Romi govorili zase in o sebi« (Janko Spreizer Alenka 2002, 42). S tem pa bi lahko Romi »nam« kot pripadnikom večinskega naroda predstavili pravo in seveda boljšo sliko o sebi kot pripadnikov manjšine.

V nadaljevanju naloge pa bom ugotavljala, ali se je poročanje medijev o Romih spremenilo ali ostaja isto in se o Romi poroča samo v povezavi s problemi in konflikti.

7 ANALIZA NOVINARSKIH PRISPEVKOV Z ROMSKO VSEBINO NA SPLETNIH NOVIČARSKIH PORTALIH

7.1 Metodologija

Kakšna je medijska reprezentacija romske skupnosti, so raziskovali že različni avtorji. Ugotavljajo, da je tipična medijska konstrukcija podobe o Romih, da ti ljudje ne spoštujejo zakonov, so leni in brezvestno izkoriščajo darežljivost države, prosjačijo, kradejo in zato občutijo tudi zavračanje s strani večinskega prebivalstva (glej Erjavec in drugi 2000; Jezernik 2006; Makarovič in Ročevič 2006; Kuhar 2007). Vidimo lahko, da imajo mediji v sedanjem času pomembno besedo pri konstrukciji vednosti o Romih, ti pa v tem smislu nadaljujejo z vlogo, ki je še konec devetnajstega stoletja pripadala literaturi. Informacije o Romih so se nekoč prenašale ustno, z literaturo in z maloštevilnim časopisjem, danes pa zasedajo vodilno mesto množični mediji (Ivanov in Medved v Jezernik 2006, 84). Eden od množičnih medijev je tudi internet oziroma splet, tako vedno več informacij pridobivamo prav preko spleta. Podajanje novic preko spleta je namreč zaznamovano s specifičnimi lastnostmi, kot so elementi kratkoročnosti, hipnosti in povezljivosti z drugimi viri oziroma integracija z drugimi novicami na spletu (Oblak Črnič 2007, 49). Tako se bom v diplomski nalogi osredotočila na medijsko reprezentacijo Romov na spletnih novičarskih portalih, v kakšnih primerih in na kakšen način o Romih poročajo ti mediji, kakšen odnos do njih ima večinska družba ter kdo so glavni viri informacij.

Kakšna je medijska reprezentacija Romov na spletnih novičarskih portalih, bom ugotavljala s pomočjo **kritične diskurzivne analize (KDA)** novinarskih prispevkov, ki obravnavajo romsko skupnost. KDA je interpretativna in kvalitativna sociološka metoda analize teksta; rezultati in sklepi, ki jih pridobimo, pa so zato bistveno avtorsko delo. Eden glavnih utemeljiteljev tega pristopa Fairclough poudarja, da sta jezik in ideologija blizu drug drugemu, prav zaradi tega pa lahko sistematična analiza jezika ali medijskih tekstov (pisnih ali govornih), razkrije sisteme zatiranja ljudi znotraj nekaterih družbenih struktur. KDA razume diskurz ali uporabo jezika v govorni in pisni obliki kot vrsto družbenih dejavnosti, kar pomeni, da je med diskurzivnim dogodkom in situacijo, institucijo ali družbeno strukturo, ki ta dogodek uokvirja, dvosmerni dialektični odnos (Kuhar 2007, 120–121).

Z empirično jezikovno analizo skuša KDA prispevati k reševanju družboslovnih vprašanj. KDA obravnava širša družboslovna vprašanja ter ugotavlja, kako se družbene spremembe kažejo na mikro ravni teksta in interaktivnih dogodkov, s tem pa je v nasprotju z jezikoslovci, ki svoja raziskovalna vprašanja definirajo znotraj svojega disciplinarnega okvira (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 41). Ker se moč demonstrira tudi na ravni diskurza na bolj ali manj (ne)posredne in bolj ali manj prikrite načine, analitike pri KDA natančneje zanima predvsem, »kakšno vlogo v procesih reprodukcije moči igrajo posamezne jezikovne strukture, govorne strategije in druge lastnosti teksta, govora, verbalnih interakcij in komunikacijskih dogodkov nasploh, in to zlasti v navezavi na diskurzivne strategije elit, saj so te tiste, ki učinkovito vzdržujejo dominantni položaj in status quo neenakosti, so torej nosilke socialne dominance« (Čepič in Vogrinčič 2003, 313).

Wodakova (2006, 5–6) pa izpostavi osnovna vprašanja, katera vključuje KDA, in sicer kako prihaja do naturalizacije ideologije, katere diskurzivne strategije legitimirajo nadzor ali naturalizirajo družbeni red, kako se moč izraža lingvistično, kako je proizvedeno soglasje, sprejem in zakonitost prevlade, kdo ima dostop do katerih orodij moči in nadzora, kdo je diskriminiran in v kakšni smeri, kdo razume določen diskurz, kako ga razume in kakšne so posledice tega razumevanja.

KDA poteka na treh ravneh. Prva raven je raven teksta, ki je povezana z jezikovno analizo teksta, druga je raven diskurzivne prakse, ki povezuje analizo produkcije in potrošnje teksta, tretja pa je raven družbene prakse, kjer gre za obravnavo povezav med različnim deli družbe (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 47).

Prav zaradi teh načel je KDA v diskurzivni analizi medijskega poročanja o Romih najbolj primerna, »saj ima jasne politične cilje in s sistematično analizo jezika ali tekstov odkriva sisteme zatiranja posameznikov in posameznic v določenih družbenih strukturah« (Kuhar 2003, 19).

Osnovne podatke za analizo bom zbirala na treh novinarskih portalih in sicer na 24ur.com³, siol.net⁴ in rtvslo.si⁵, saj imajo prav ti portali zelo širok dostop do slovenske javnosti in s tem velik vpliv na oblikovanje posameznikovega mnenja. (Slovenska oglaševalska zbornica, MOSS).

Vzorec analize sestavlja 86 novinarskih prispevkov, od tega jih je bilo največ objavljenih na portalu rtvslo (34 prispevkov), sledi mu siol (32 prispevkov), najmanj prispevkov pa je bilo objavljenih na 24ur (20 prispevkov).

Ker je bilo raziskav v preteklih letih na to temo že veliko, želim dobiti pogled poročanja o Romih v zadnjem obdobju, tako sem za analizo izbrala obdobje enega leta, od vključno meseca maja 2009 in do aprila 2010. Za konec sem izbrala mesec april, ker bom skušala ugotoviti, ali se o Romih več poroča aprila, ko je svetovni dan Romov (8. april), ali pa je poročanje uravnoteženo vse leto.

Raziskovanje bo usmerjeno predvsem v analizo medijskega poročanja o Romih. Pred analizo novinarskih prispevkov pa bom s sekundarno analizo podatkov analizirala publikacije Slovenskega javnega mnenja in sicer:

- vrednote v prehodu I. (obdobje od leta 1968 do 1990)
- vrednote v prehodu II. (obdobje od leta 1990 do 1998)
- vrednote v prehodu III. (obdobje od leta 1999 do 2004)

S sekundarno analizo teh publikacij bom ugotavljala stališča slovenskega prebivalstva do pripadnikov romske skupnosti. Ker so te publikacije zelo obsežne, bom pregledala samo odgovore, ki so se navezovala na vprašanja o pripadnikih romske skupnosti.

³V raziskavi merjenja obiskanosti spletne strani je maja 2010 dosegel prvo mesto s 674.451 slovenskimi uporabniki in 109.963.698 prikazi.

⁴V raziskavi merjenja obiskanosti spletne strani je maja 2010 dosegel tretje mesto (tako j za najdi.si) s 482.696 slovenskimi uporabniki in 44.857.236 prikazi.

⁵V raziskavi merjenja obiskanosti spletne strani je maja 2010 dosegel četrto mesto s 419.187 slovenskimi uporabniki in 36.053.246 prikazi.

Da se o Romih ne govori drugače kakor o »romskem vprašanju«, »romskem problemu« in »romski problematiki«, so ugotovile že avtorice obsežne raziskave medijskega poročanja Mi o Romih (Erjavec in drugi 2000, 7). Prav tako Roman Kuhar (2007, 143) ugotavlja, da v medijskih reprezentacijah Romov ni bistvenega kvalitativnega preskoka; izhodišče so namreč problemi. Ti so tudi najpogostejši razlog, da mediji sploh poročajo o Romih, še posebej če ti problemi prerastejo v konflikt. Avtorici Špela Urh in Simona Žnidarec Dešmar (v Krek 2005, 50–51) pa izpostavita, da imajo mediji vplivno (re)produktivno vlogo razločevalnega govora v javnih diskurzih o Romih. Pogosto medijski diskurzi producirajo univerzalistično podobo, ki se ohranja na podlagi posplošenih predstav o Romih kot o homogeni skupnosti, kjer imajo vsi pripadniki iste karakteristike. Reprezentacije se pogosto osredotočajo na probleme, ki jih Romi povzročajo ali jih ima večina zaradi Romov.

Na podlagi teh ugotovitev bom pri analizi izhajala iz predpostavk, da:

- je medijsko poročanje o Romih poenostavljeno in temelji na težavah in konfliktih;
- se Romi v medijih pojavljajo samo takrat, ko nastopijo določene težave in problemi;
- ima javnost na splošno negativno mnenje o Romih in jim osebno pripisujejo negativne lastnosti;
- na podlagi načina medijskega poročanja si javnost oblikuje nadaljnjo interpretacijo o dogodkih, o katerih se poroča.

Cilj analize novinarskih prispevkov in sekundarnih virov je ugotoviti, kako so Romi reprezentirani v spletnih medijih. Pri analizi novinarskih prispevkov se bom osredotočila na spletne novičarske portale in sicer 24ur.com, siol.net, rtvslo.si, saj spletni mediji postajajo vedno bolj spremljani (Trošt 2003). Različni novinarski prispevki bodo zbrani z namenom možnosti vpogleda v mogoča medsebojna nanašanja, podobnosti in razlike med diskurzi. Analizirala bom način poročanja o dogodkih, ki so povezani z Romi, kako so Romi predstavljeni v medijih in kdo so viri informacij.

Pridobljene podatke s sekundarno analizo publikacij Vrednote v prehodu bom povzela in jih nato vključila v interpretacijo kot primerjavo z rezultati KDA v poglavju Diskusija. Besedilno analizo novinarskih prispevkov pa bom opravila na mikro in makroravni. Na makroravni bom analizirala teme in vsebine, na mikroravni pa besede oziroma besedne zveze, s katerimi so največkrat reprezentirani Romi in kdo govori in nastopa v novinarskih prispevkih o Romih. Zbrane izjave, ki se bodo nanašale na reprezentacijo Romov, bom analizirala na podlagi literature, ki sem jo podala v prvem delu diplomske naloge. Obdobje enega leta, od meseca maja 2009 in do aprila 2010, sem izbrala, ker nam takšen vzorec omogoča vpogled, kako je poročanje o Romih porazdeljeno skozi celo leto in ali se v mesecu aprilu, ko je svetovni dan Romov, poroča o njih več kot v drugih mesecih.

Različne družbene dogodke in situacije, ki jih obravnavajo novinarji, lahko povežemo v tematske sklope. Analiza tem temelji na ravni makro analize novinarskih prispevkov. Ker teme na makro ravni novinarskega sporočanja posredujejo najpomembnejšo informacijo, si jih občinstvo tudi najbolj zapomni. Negativne teme pa oblikujejo negativno »mišljenje« občinstva. Rečemo lahko, da novinarji izbirajo teme, ki »nas« povezujejo z dobrimi dejanji, »njih« pa z negativnimi (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 79). Tema je neke vrste povzetek ali glavno bistvo komunikacije, s katero posameznik pridobi najpomembnejšo informacijo o prispevku. V splošnem je tema, o čemer govori diskurz (Van Dijk 1988, 30). Na podlagi teh informacij pa si seveda posamezniki ustvarjajo svojo podobo o stvareh, o katerih se poroča. S pomočjo analize tem bom v raziskavi ugotavljala, v kakšnih primerih novinarji poročajo o Romih, oziroma kateri dogodki o Romih so imeli visoko novičarsko vrednost. Analiza nam bo pomagala razkriti, ali je to poročanje poenostavljeno ali se Romi pojavljajo v medijih v okviru različnih tem.

Poimenovanje ljudi v novinarskem diskurzu ima pomemben vpliv na način, kako so ljudje zaznani in upoštevani v družbi (Richardson v Erjavec in Poler Kovačič 2007, 56). Vsi imamo različne identitete, vloge in značilnosti, ki nas lahko pravilno opisujejo, vendar ti opisi nimajo istih pomenov. Način, kako so družbeni akterji poimenovani, določa ne le skupino, ki ji pripadajo, temveč označuje tudi odnos med govorcem in naslovnikom. Zavedati se moramo, da poimenovanje vedno vključuje izbiro. Prav tako pa novinarji z izbiro določene družbene kategorije poimenovane vključijo v določeno kategorijo in jih izključijo iz drugih kategorij. Analiza poimenovanja zadeva pogled in interpretacijo v prispevkih uporabljenih besed in besednih zvez, s katerimi so poimenovani ljudje, dogodki, pojavi in kraji (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 56). Besede, ki so bile uporabljene, sporočajo poseben pomen in s tem jasno in nedvoumno uokvirjajo pomen zgodbe. (Richardson v Erjavec in Poler Kovačič 2007, 55).

Tako bom z analizo poimenovanja ugotavljala, na kakšne načine so bili Romi reprezentirani v novinarskih prispevkih.

Dogodkov, o katerih se poroča, novinarji ne doživljajo sami, tako da o njih nimajo lastne slike. Po besedah Verschuerena pomen dogodkov ustvarjajo izjave in tisti, ki jih izjavljajo, prav tako pa tudi mentalno stanje gledalcev, bralcev ali poslušalcev. »Ker ni (družbenega) zakona, ki bi zagotavljal, da imajo stvari en sam resničen pomen, ki se ne bo spreminjal v času in prostoru, je analiza tega vidika družbenega življenja omejena na interpretacijo. To ni debata o tem, kdo ima prav in kdo ne, pač pa razprava med enako plavzibilnimi, čeprav včasih kompetitivnimi in spodbujajočimi pomeni in interpretacijami« (Kuhar 2003, 17). Navajanje virov pa je glavni pokazatelj novinarske (ne)pristranskosti, saj morajo novinarji navesti mnenja vseh udeležencev, ki so vpleteni v dogodek. Dostop do medijev pa imajo predvsem družbeno močni akterji, ki nastopajo kot »dostopni viri« in kot »zanesljivi viri«. Ključni pomen pri analizi virov je, da ugotovimo, koga novinarji navajajo eksplicitno, koga manj eksplicitno in ne nazadnje, koga sploh ne navajajo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 80). Analiza virov nam bo pokazala, kdo so glavni viri, ki govorijo o Romih in v kakšni meri se Romi sami pojavljajo kot viri informacij.

7.2 Rezultati

Pri analizi predstavljenega gradiva, ki je bila narejena z metodološkimi pristopi KDA, sem se osredotočala na to, kako so Romi predstavljeni na spletnih novičarskih portalih (24ur.com, siol.net, rtvslo.si). Primerjala sem jih glede na temo prispevka, način poimenovanja in kdo so bili viri informacij.

7.2.1 Analiza tem

Analiza tem je pokazala, da so analizirani mediji poročali o petih ključnih temah. Prva je bila *romska problematika*, ki je tematizirala problematiko v Sloveniji in Evropi ter problematiki nezakonitih naselij v negativni perspektivi in poskusu preprečitve pokopa pripadnice romske skupnosti. Največ prispevkov o romski problematiki v Sloveniji je objavil 24ur (6 prispevkov), predvsem o kriminalnih dejanjih Romov, ravno obratno kot pri rtvslo, ki je objavil največ prispevkov o mednarodni romski problematiki (5 prispevkov), predvsem se je poročalo o romski problematiki na Madžarskem in Hrvaški. O problemih z nelegalnimi romskimi naselji je prav tako največ objavil 24ur (4 prispevki), rtvslo pa na to tematiko ni imel objavljenega prispevka. Nenazadnje so v okviru romske problematike poročali tudi o pokopu Rominje. Omenjena tematika obravnava romsko problematiko, vendar so v teh

prispevkih Romi predstavljeni kot žrtve. Največ prispevkov o tej tematiki so objavili na rtv slo (4 prispevki), najmanj pa na siol-u (2 prispevka).

Drugi tematski sklop je zajemal novinarske prispevke, ki so poročali o *razmerah Romov v Sloveniji*. Na to tematiko je bilo največ prispevkov objavljenih na siol-u (8 prispevkov), 24ur pa v okviru te tematike ni imel objavljenega prispevka.

Tretja skupina prispevkov je poročala na temo *reševanja romske problematike*, kateri prispevki so bili tematizirani predvsem v nevtralni perspektivi. V okviru omenjene teme se je pisalo o reševanju romske problematike v Sloveniji in boju proti diskriminaciji. Analiza je pokazala, da bilo največ prispevkov objavljenih na siol-u (10 prispevkov), skoraj enako prispevkov je bilo objavljenih na rtv slo (9 prispevkov), znatno manj pa je na to temo objavljala 24ur (2 prispevka).

Naslednji tematski sklop je vključeval novinarske prispevke o *sodelovanju med Romi in državo*. Najpogosteje je o tej temi objavljala rtv slo (6 prispevkov), 24ur in siol pa sta imela isto število objavljenih prispevkov (3 prispevki).

Peta in zadnja tematska skupina pa je tematizirala *romsko kulturo*, v okviru katere so bili objavljeni prispevki s pozitivno perspektivo. Prav tako je bilo največ prispevkov objavljenih na rtv slo (4 prispevki), najmanj pa na 24ur (1 prispevek).

Ugotovimo lahko, da največ poročanja temelji na romski problematiki (32 prispevkov), vendar pa so novinarji veliko poročali tudi o reševanju te problematike (21 prispevkov). O razmerah Romov v Sloveniji se je pisalo v 14 prispevkih, o Romih in njihovem sodelovanju z državo v 12 prispevkih, o romski kulturi pa je bilo objavljenih 7 prispevkov. Vsi prispevki o romski problematiki so tako imeli izredno negativno konotacijo. Prispevki o reševanju romske problematike, o razmerah Romov v Sloveniji ter o Romih in sodelovanju z državo imajo predvsem nevtralno konotacijo. Pozitivno konotacijo pa imajo prispevki na temo romske kulture. Romi se v prispevkih večinoma pojavljajo zaradi nastalih problemov z večinsko družbo, vendar pa se ne poroča samo o problemih z Romi, ampak tudi o problemih, ki jih imajo Romi, kot tudi pozitivni tematiki o romski kulturi.

7.2.2 Analiza poimenovanja

Pri analizi poimenovanja smo se opredelili na tri vrste poimenovanj. In sicer poimenovanje za osebo, kraj in dogodke/pojave. Analiza poimenovanja je pokazala, da so Romi poimenovani kot nekaj posebnega, kot »oni«. To se kaže v bolj nevtralnem konotacijskem pomenu, npr. *romska skupnost, pripadniki/predstavniki romske skupnosti, etnična skupina, pripadniki manjšin, romski prebivalci, romska populacija*. Takšna poimenovanja za Rome so se pojavljala v največ prispevkih na vseh treh portalih. Poleg takšnih poimenovanj za osebo pa so novinarji na siol-u in rtslo uporabljali tudi poimenovanja, kot so »*nacionalne manjšine*« (siol, 28. 4. 2010), »*romska manjšina*« (rtvslo, 12. 2. 2010), »*predstavniki romske narodne manjšine*« (siol, 16. 5. 2009), »*ustavno priznana manjšinska skupnost*« (siol, 3. 4. 2010), »*pripadniki narodnih in etničnih skupnosti*« (rtvslo, 8. 4. 2010) in »*slovenski državljani romskega porekla*« (siol, 7. 1. 2010; rtslo, 7. 1. 2010). Jasna pa je bila tudi negativna označba poimenovanja Romov. Novinarji na 24ur so jih poimenovali kot »*napadalci*« (24ur, 29. 12. 2009) in »*kršitelji*« (24ur, 8. 9. 2009), na portalu siol pa negativnih označb ni bilo. Predvsem negativne označbe v prispevkih pa je bilo zaslediti na rtslo, kot npr. »*paraziti tega naroda*« (rtvslo, 10. 4. 2010), »*cigani*« (rtvslo, 2. 4. 2010) ali celo »*pokvarjeni cigani*« (rtvslo, 2. 4. 2010), prav tako pa so jih poimenovali kot »*glavne krivce vseh težav v državi*« (rtvslo, 10. 4. 2010). Vendar pa so bili v nekaterih prispevkih Romi poimenovani tudi kot žrtve, npr. »*žrtve predsodkov*« (siol, 8. 4. 2010), »*žrtve diskriminacije*« (siol, 21. 3. 2010; rtslo, 8. 4. 2010), »*žrtve nestrpnosti ter rasne in etnične diskriminacije*« (rtvslo, 21. 3. 2010) in kot »*ena najbolj marginaliziranih in diskriminiranih kultur v Evropi*« (rtvslo, 7. 4. 2010).

V primerjavi z Romi pa so Slovenci označeni v bolj ali manj nevtralnem poimenovanju. Največkrat so bile uporabljene besedne zveze, kot so *večinsko prebivalstvo, skupnost, krajani, občani in vaščani*. Na portalu 24ur so uporabljali še besedne zveze »*okoliško prebivalstvo*« (24ur, 20. 5. 2009), »*lokalna skupnost*« (24ur, 24. 2. 2010) »*oškodovanci*« (24ur, 8. 9. 2009), siol in rtslo pa sta uporabljala poimenovanja kot so »*slovenska družba*« (siol, 28. 5. 2009; rtslo 17. 1. 2010), »*neromsko prebivalstvo*« (siol, 25. 2. 2010; rtslo, 12. 2. 2010) ter »*civilna družba*« (siol, 3. 4. 2010) in »*širša skupnost*« (rtvlo, 14. 3. 2010).

Tudi nadaljnja analiza poimenovanja kraja je pokazala, da so novinarji jasno ločevali med poimenovanjem kraja, kjer živimo »mi« in kjer živijo »oni«. Za poimenovanje kraja, kjer živimo Slovenci, so v največji meri uporabljali besedne zveze *slovenska država in občine*. Siol je uporabil tudi poimenovanje »*slovenska tla*« (siol, 3. 4. 2010), rtslo pa »*slovenski prostor*« (rtvslo, 3. 4. 2010). Za območja, kjer živijo Romi, se največkrat uporablja besedna zveza *romska naselja*. Poleg tega pa so uporabljali poimenovanja, kot so »*romske občine*«

(24ur, 24. 2. 2010; rtvslo, 24. 2. 2010), »romske četrti« (24ur, 15. 4. 2010), »romska stanovanja« (24ur, 31. 8. 2009), kot tudi poimenovanja z nekoliko bolj negativnimi oznakami, kot so »romske enote« (siol, 16. 9. 2009), »romski rezervati« (siol, 28. 5. 2009) in »nezakonita naselja« (rtvslo, 17. 1. 2010).

Pri poimenovanju dogodkov/pojavov smo ločili dogodke, poimenovane s pozitivnim konotacijskem pomenom, in dogodke, poimenovane z negativnim konotacijskem pomenom.

Negativna poimenovanja dogodkov/pojavov so bila naslednja:

- 24ur:

- 1) antiromsko razpoloženje (24ur, 20. 5. 2009)
- 2) veljavna zakonodaja še vedno ni dovolj prijazna (24ur, 20. 5. 2009)
- 3) ogromen osip romskih otrok iz izobraževalnega sistema (24ur, 28. 5. 2009)
- 4) močan prizvok političnega nagajanja (24ur, 18. 6. 2009)
- 5) pereča problematika, ki se nanaša na širitev romskih naselij (24ur, 3. 12. 2009)
- 6) nezadržno širjenje Romov na sosednja zemljišča (24ur, 3. 12. 2009)
- 7) soglasja krajanov prizadetega območja (24ur, 3. 12. 2009)
- 8) pokop Rominje je sprožil hudo kri (24ur, 5. 1. 2010)
- 9) zlonamerno pripisovanje neresnic (24ur, 5. 1. 2010)
- 10) podpiral bombne napade nad Romi (24ur, 5. 1. 2010)
- 11) spodbuja diskriminacijo in nenaklonjenost složnemu življenju (24ur, 5. 1. 2010)
- 12) politično nasilje na lokalno skupnostjo (24ur, 24. 2. 2010)

- Siol:

- 13) romski problem v romskih rezervatih (siol, 28. 5. 2009)
- 14) oviranje dostopa romskih otrok do izobraževalnega sistema (siol, 28. 5. 2009)
- 15) odkrita diskriminacija romske skupnosti (siol, 28. 5. 2009)
- 16) posploševanje in servisiranje stereotipnih vzorcev (siol, 28. 5. 2009)
- 17) »bombni napadi« nad Romi (siol, 4. 1. 2010)
- 18) nestrpnost in sovraštvo do pripadnikov romske skupnosti (siol, 3. 4. 2010)
- 19) globoko zakoreninjena nestrpnost do pripadnikov romske manjšine (siol, 3. 4. 2010)
- 20) tarče diskriminacije, nestrpnosti in protiromskega rasizma (siol, 3. 4. 2010)
- 21) nezdružljivi s kulturo večinskega prebivalstva (siol, 3. 4. 2010)
- 22) odrinjeni na družbeno obrobje (siol, 3. 4. 2010)
- 23) diskriminatorne dejavnosti do Romov (siol, 6. 4. 2010)
- 24) resna grožnja sožitju v družbi (siol, 8. 4. 2010)
- 25) različne oblike diskriminatornih praks (siol, 8. 4. 2010)

- 26) kulturne razdalje med romskim in večinskim prebivalstvom (siol, 8. 4. 2010)
- 27) odkrito nasilje (siol, 8. 4. 2010)
- 28) romofobija (siol, 10. 4. 2010)
- 29) pereče težave, s katerimi se srečujejo Romi (siol, 16. 4. 2010)
- Rtv slo:
- 30) kršitve načel enakosti in spodbujanje nestrpnosti (rtvslo, 5. 1. 2010)
- 31) tempirane politične in socialne bombe (rtvslo, 7. 1. 2010)
- 32) nevarni trendi (rtvslo, 27. 1. 2010)
- 33) »Ne dotikajte se Romov – okuženi so!« (rtvslo, 4. 2. 2010)
- 34) rasistični incident (rtvslo, 4. 2. 2010)
- 35) diskriminacija in nestrpen odnos do Romov (rtvslo, 12. 2. 2010)
- 36) prisiljeni v geografsko izoliranost (rtvslo, 21. 3. 2010)
- 37) Madžarski skrajneži z »romskim vetrom« na volitve (rtvslo, 2. 4. 2010)
- 38) velika romska manjšina predstavljena kot grešni kozel (rtvslo, 2. 4. 2010)
- 39) tarča diskriminacije, nestrpnosti in antiromskega rasizma (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 40) odrinjeni na družbeno obrobje (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 41) napajata nestrpnost in sovraštvo do romske skupnosti in drugačnosti nasploh (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 42) tarča groženj in napadov (rtvslo, 8. 4. 2010)
- 43) »Romi so vsega krivi« (rtvslo, 10. 4. 2010),
- 44) oblikovati skupine oboroženih straž, ki bi nadzorovala romsko manjšino (rtvslo, 10. 4. 2010)

Dogodki in pojavi pa so bili pozitivno poimenovani s besednimi zvezami, kot so:

- 24ur:
- 45) urejenost romskih naselij je podlaga za vzpostavitev sožitja (24ur, 20. 5. 2009)
- 46) vlada ima strateški načrt (24ur, 18. 6. 2009)
- 47) nagnjeni k pozitivnemu dialogu (24ur, 18. 6. 2009)
- 48) otroški vrtec je lahko srce razvoja romskega naselja in vstopnica v boljši jutri slovenskih romskih otrok (24ur, 17. 9. 2009)

- Siol:

- 49) socialno vključevanje različnih etničnih skupin (siol, 12. 5. 2009)
- 50) vozovnica v boljši jutri romskih otrok (siol, 16. 9. 2009)
- 51) pot romske kulturne dediščine (siol, 7. 10. 2009)
- 52) razbijati stereotipe o Romih (siol, 7. 10. 2009)
- 53) turistično romanje od ene do druge izkušnje (siol, 7. 10. 2009)
- 54) ureditev položaja Romov in vključevanje njihove drugačnosti v slovensko družbo (siol, 7. 1. 2010)
- 55) odpravljanje predsodkov do Romov (siol, 27. 1. 2010)
- 56) vključevanje Romov v vsakdanje življenje (siol, 27. 1. 2010)
- 57) ohranjanje in razvijanje identitete Romov (siol, 11. 3. 2010)
- 58) jedro romskega vprašanja (siol, 14. 3. 2010)
- 59) pozitivno jedro romske skupnosti (siol, 14. 3. 2010)
- 60) boj proti diskriminaciji (siol, 21. 3. 2010)
- 61) boj proti rasizmu (siol, 21. 3. 2010)
- 62) pozitivni ukrepi za spodbujanje enakosti (siol, 21. 3. 2010)
- 63) izboljšanje položaja in konkretizacija uresničevanja pravic Romov (siol, 3. 4. 2010)
- 64) reševanje številnih perečih vprašanj bivanja z romsko skupnostjo (siol, 3. 4. 2010)
- 65) boj proti predsodkom (siol, 3. 4. 2010)
- 66) dvig uspešnosti romskih otrok (siol, 8. 4. 2010)

- Rtv slo:

- 67) strateški ukrepi za romsko vprašanje (rtvslo, 18. 6. 2009)
- 68) strategija in akcijski načrt za reševanje romske problematike (rtvslo, 18. 6. 2009)
- 69) ohranjanje identitete in razvoj njihovega intelektualnega potenciala (rtvslo, 13. 8. 2009)
- 70) z akcijskim načrtom bojujejo proti neenakopravnosti in nasilju do Romov (rtvslo, 12. 2. 2010)
- 71) možnost pozitivne integracije (rtvslo, 12. 2. 2010)
- 72) boj proti diskriminaciji (rtvslo, 12. 2. 2010)
- 73) kulturna moč romske manjšine (rtvslo, 23. 2. 2010)
- 74) oblikovanje pozitivnega jedra romske skupnosti (rtvslo, 14. 3. 2010)
- 75) konkretizacija uresničevanja pravic Romov (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 76) izkoreninjenje negativnih predstav (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 77) nepogrešljivi del kulturnega izročila (rtvslo, 3. 4. 2010)
- 78) boj proti predsodkom (rtvslo, 3. 4. 2010)

79) *romska kulturna dediščina* (rtvslo, 7. 4. 2010)

80) *prepoznavanje romske identitete* (rtvslo, 7. 4. 2010)

81) *nujnost sobivanja različnih kultur* (rtvslo, 8. 4. 2010)

82) *boj proti diskriminaciji ali celo romofobiji* (rtvslo, 8. 4. 2010)

83) *krepite pravic pripadnikov narodnih in etničnih skupnosti* (rtvslo, 8. 4. 2010)

Analiza poimenovanja dogodkov je pokazala, da so novinarji za poimenovanje dogodkov, povezanih z Romi, uporabljali predvsem metafore, kot npr. »huda kri« (glej primer 8), »bombni napadi« (glej primera 10, 17), »tempirane politične in socialne bombe« (glej primer 31), »romski veter« (glej primer 37) in »grešni kozli« (glej primer 38). Poleg teh metafor z negativno konotacijo pa so novinarji uporabljali tudi metafore za pozitivna poimenovanja dogodkov, kot so »vzpostavitev sožitja« (glej primer 45), »strateški načrti« (glej primer 46), »vstopnica v boljši jutri« (glej primer 48), »jedro romskega vprašanja« (glej primer 58), »boj proti diskriminaciji, predsodkom, rasizmu« (glej primere 60, 61, 65, 72, 78, 82) itd. Te metafore pa so del diferencijskega diskurza, ki je značilen za popularne medije in ustvarja jasno razlikovanje med »nami« in »njimi« (Erjavec in drugi 2000, 16–17).

Novinarji so na 24ur uporabljali precej manj poimenovanja za pozitivne dogodke kot druga dva portala. Osredotočali so se predvsem na opis problematike in precej manj na reševanje te problematike, česar je bilo na portalu siol in rtvslo veliko več.

Iz analize poimenovanja je razvidno, da so Romi, dogodki in kraji, kjer živijo Romi, na mikroravni diskurzivne analize poimenovani tako s pozitivno kot tudi negativno konotacijo. Vendar pa se jasno vidi klasičen diskurz razlikovanja na »nas« in »njih«. Dogodki, kjer so bili vključeni Romi, so jasno ločeni od dogodkov večinske družbe. Ne glede na to, ali se poroča o negativnem dogodku ali pozitivnem, je v večini prispevkov jasno poudarjeno, da gre za dogodke, kjer so glavni akterji Romi.

7.2.3 Analiza virov

Analiza virov je pokazala, da so novinarji navajali 156 virov večinskega prebivalstva in štirideset romskih virov. Iz spodnje tabele (glej Tabelo 7.1) je razvidno, kdo so bili viri informacij pri večinskem prebivalstvu na vseh treh novičarskih portalih. Med viri večinskega prebivalstva so prevladovali predstavniki združenj občanov (25), predstavniki ministrstev (17), župani (14) in predstavniki strank (13). Vidimo lahko, da so novinarji na 24ur navajali različne vire v najmanjšem številu, največ različnih virov pa je bilo na rtvslo. Analiza je pokazala, da so na portalu 24ur in siol-u največ navajali izjave predstavnikov združenj občanov, na rtvslo pa je bilo največ izjav iz strani predstavnikov strank.

Tabela 7.1: Viri in število izjav večinskega prebivalstva v novinarskih prispevkih

Viri izjav (večinsko prebivalstvo):	Število izjav (24ur)	Število izjav (siol)	Število izjav (rtvslo)
Predstavniki policije	4	2	3
Župani	4	5	5
Predstavniki državne volilne komisije	2	1	3
Varuh človekovih pravic	1	3	4
Predstavniki ministrstev	3	8	6
Predstavniki strank	2	1	10
Cerkveni predstavniki	1	/	/
Predstavniki združenj občanov	9	9	7
Predstavniki združenj org. za človekove pravice	1	3	6
Predstavniki Sveta Evrope	/	7	4
Predstavniki urada za narodnost	/	3	2
Predsednik RS in predsednik DZ	/	4	1
Sodišča	/	2	4
Vaščani, krajani	1	1	7
Drugo	1	1	14
Skupaj	29	50	77

V Tabeli 7.2 pa so navedeni viri informacij s strani Romov. Vidimo lahko, da je teh virov precej manj kot virov večinske družbe. Iz tabele je razvidno, da so tudi tukaj novinarji 24ur precej manj navajali različne vire romske populacije. Predvsem pa lahko vidimo, da so med romskimi viri prevladovali predstavniki Zveze Romov Slovenije in Sveta romske skupnosti ter romski svetniki.

Tabela 7.2: Viri in število izjav romskega prebivalstva v novinarskih prispevkih

Viri izjav (romsko prebivalstvo)	Število izjav (24ur)	Število izjav (siol)	Število izjav (rtvslo)
Predstavniki Zveze Romov Slovenije in Sveta romske skupnosti	3	11	6
Romski svetniki	2	8	4
Predstavniki romskih društev in org.	1	1	1
Romi	1	1	1
Skupaj	7	21	12

Od skupaj objavljenih 86 novinarskih prispevkov so bili v 37 prispevkih Romi vključeni kot viri informacij. V največ različnih prispevkih je romske vire vključil portal siol v 17 prispevkih, na rtvslo so jih vključili v 12 različnih prispevkih, novinarji 24ur pa so Rome kot vire informacij vključili samo v 8 različnih prispevkih.

7.3 Diskusija

Romi v Sloveniji živijo kot manjšina, konstrukcija družbenih manjšin pa je določena družbeno in ne naravno, kar pomeni, da je družbeno določeno, katera skupina bo imela v družbi moč in katera ne. Eden ključnih diskurzov, v katerem potekajo boji konstrukcije družbenih skupin in drugih odnosov moči, pa je novinarski diskurz, saj večino informacij o družbenih dogodkih dobimo preko medijev (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 9). Tako smo pri analizi uporabljali pristope KDA, ki analizira jezik »v odnosu na družbeni kontekst, v katerem je uporabljen in na družbene posledice njihove uporabe« (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 9). Analiza diskurza pri reprezentaciji družbenih manjšin je pomembna zato, ker jezik ni nevtralen, sveta ne opisuje, temveč ga konstruira. Z uporabo jezika ustvarjamo in spreminjamo svoje dojemanje, razumevanje in čustva (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 15). Določen način razumevanja in izražanja sveta imenujemo diskurz, kateri vključuje omejeno število izjav in besed. Kako mislimo o določeni stvari, ustvarja različne diskurze. Vendar pa so diskurzi povezani z interesi družbeno močnejših skupin ter z odnosi moči in socialnimi, kulturnimi in družbenoekonomskimi razmerami. Diskurzi pa lahko vključujejo ali izključujejo, določajo, kaj se sme reči ali razmišljati, kaj storiti glede določene pojavnosti, kako se to sme ali ne sme reči, razmišljati ali storiti. Diskurze sestavljajo in kreirajo diskurzivne formacije ali konstrukcije, ki določajo pomen, značilnost in odnos do drugih diskurzivni formacij (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 17–18).

Kot sem že omenila, sem pri analizi novinarskih prispevkov analizirala teme poročanja o Romih, kakšna so poimenovanja ter kdo so viri informacij. Ugotovila sem, da novinarji jasno ločujejo med »nami« in »njimi«, saj, kot pravita Karmen Erjavec in Melita Poler Kovačič (2007, 29), se mora vsaka družbena skupina, da se lahko identificira kot taka, razlikovati od »drugih«. V medijih pa se to razlikovanje pojavlja kot naravno in ne kot ideološko, zato občinstvo vanj redko podvomi (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 29). »Konstrukcija identitete je torej proces identifikacije, tj. opisa lastne družbene skupine z razlikovanjem od drugih skupin« (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 29), kar pa se jasno vidi tako pri analizi tem, poimenovanja kot pri virih informacij. Pri analizi tem so novinarji pri poročanju o Romih jasno izpostavili, da se poroča o romski skupnosti, tako pri temah o problemih, kot tudi o temah reševanja problemov, razmerah, v katerih živijo, in kulturnih prireditvah, kjer so bili udeleženi Romi. Prav tako pa se jasen diferenciacijski diskurz vidi tudi pri analizi poimenovanja, kjer so jasno ločena poimenovanja med »nami« in »njimi«, ter poimenovanjem za kraj, kjer so jasno ločeni kraji, v kateri živi romska skupnost.

KDA pa ima pred drugimi tekstualnimi analizami določene prednosti, saj pri KDA analitik proučuje, kar je v tekstu prisotno in prav tako tudi tisto, kar v tekstu ni prisotno. KDA predvideva, da je vsak vidik tekstualne vsebine rezultat izbire, kot so izbira uporabe določenega opisa osebe, dogodka ali procesa, izbira oblikovanja določene povedi, izbira vključitve določenega dejstva, mnenja in argumenta (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 44). Torej je naloga KDA, da te nejasne vidike diskurza naredi vidne (Kuhar 2003, 18).

Kot sem že povedala, se je o Romih pisalo v okviru petih tem. Te teme so zajemale različna področja romskega življenja. Vendar je bil poudarek predvsem na poročanju o problemih, ki jih ima večinska družba z Romi, kot tudi o problemih, s katerimi se srečujejo Romi. Prav tako pa se je pisalo tudi o romski kulturi, vendar pa je teh prispevkov malo v primerjavi z drugimi tematikami. Menim, da bi morali novinarji predvsem več pisati o tej tematiki, saj bi tako večinsko prebivalstvo dobilo večji vpogled v romsko kulturo, s tem pa bi spoznali romsko skupnost v bolj pozitivni perspektivi, kar pa bi vplivalo tudi na drugačen odnos do te skupnosti. »Javnomnenjski diskurzi o Romih izpostavljajo njihovo tujost v drugačnem načinu življenja, večjih družinah, velikih socialnih podporah, v krajah in streljanju, povzročanju številnih kaznivih dejanj, malomarnemu odnosu do okolja, sledijo še zanemarjena naselja, veliko neupravičenega denarja, negativni odnos do splošnih civilizacijskih vrednot, ne zavedanje dolžnosti« (Urh in Žnidarec Dešmar v Krek 2005, 38). Tako si na podlagi takšnih informacij ljudje ustvarjajo lastno podobo o Romih. Zato bi se moralo pri poročanju o Romih več pisati o pozitivnih področjih romskega življenja, več bi moralo biti tematike o splošnem romskem življenju, zakaj Romi živijo na takšen način. Ljudje bi se tako naučili dejstev o romskem življenju, ki izvirajo iz njihove kulture, kar pa bi pripomoglo k večjemu osveščanju večinske družbe o romskem življenju in posledično večjemu sprejemanju romske skupnosti.

Pri poimenovanju oseb, krajev in dogodkov so novinarji uporabljali veliko različnih besednih zvez. Vendar pa so različne besedne zveze uporabljali predvsem za opisovanje Romov, krajev, kjer živijo Romi ter dogodkov, ki vključujejo Rome. Menim, da bi moralo biti tudi v primeru večinske družbe več različnih poimenovanj, saj mislim, da prav s to raznolikostjo poimenovanj novinarji poudarjajo, da gre za Rome in jih ločujejo od večinske družbe.

Podatke, ki jih novinarji uporabljajo za opis dogodkov, pridobijo s pomočjo različnih virov informacij. Tako so tudi v primeru poročanja o Romih navajali veliko različnih virov. Vendar pa smo ugotovili, da so bili od skupaj objavljenih 86 novinarskih prispevkov, Romi vključeni kot viri informacij v samo 37 prispevkih. S tem pa si bralci in gledalci prispevkov ne morejo ustvariti realne podobe o Romih, saj o njih predvsem govorijo drugi in le redko imajo možnost tudi sami predstaviti svojo stran zgodbe. Ker ima vsak novinar izbiro, koga bo

vključil v prispevek kot vir informacij, bi morali novinarji v veliko večji meri vključevati Rome kot vire. Ugotovili smo tudi, da v primeru, ko se Romi pojavijo kot viri, vedno govorijo iste osebe, in sicer predsednik Sveta romske skupnosti Jožek Horvat Muc, podpredsednik Zveze Romov Slovenije Bojan Tudija in predsednik Foruma romskih svetnikov Darko Rudaš. Tako menim, da bi novinarji morali pri navajanju virov informacij bolj pogosto navajati več romskih virov, kot tudi veliko več različnih romskih virov. O Romih bi morali predvsem veliko več govoriti sami Romi in ne samo njihovi predstavniki.

Nenazadnje pa sem želela ugotoviti tudi, kakšno je mnenje javnosti in kako se odzivajo na poročanje o Romih. Kot poudarjata Branston in Stafford, obstaja povezava med frekvenco, s katero se kakšna podoba pojavlja v medijskih tekstih, in odzivom publike nanjo. Če mediji kar naprej reprezentirajo Rome kot ogrožajočo skupino, ki povzroča same probleme in se ne more integrirati v večinsko družbo, potem je ta podoba Romov resnična predvsem v njenih posledicah, v odzivih publike (Kuhar 2003, 12). Te odzive publike pa sem pridobila s pomočjo Slovenskih javnih mnenj (SJM). SJM-ji so vključevali vprašanja o narodnih in etničnih manjšinah na splošno, nekaj vprašanj pa se je navezovalo na Rome direktno.

Kakšno je mnenje ljudi o narodnih skupnostih oziroma Romih, smo ugotavljali z naslednjimi vprašanji:

- *Ali sodite, da si v Sloveniji dovolj prizadevamo za uveljavitev pripadnikov narodnih manjšin (Italijani, Madžari itd.), ki živijo v Sloveniji?*
- *Kakšni so po vašem mnenju odnosi med narodi in narodnostmi, ki živijo v Jugoslaviji, Sloveniji?*
- *Na tem seznamu so različne skupine ljudi. Prosimo vas, da med njimi izberete tiste, ki jih ne bi želeli imeti za sosede.*
- *Zdaj pa bi vas rad vprašal, v kakšni meri zaupate naslednjim skupinam ljudi.*
- *Ali katera od navedenih dežel oz. skupin ogroža Slovenijo ali ne?*

Na vprašanje, ali si dovolj prizadevamo za uveljavitev pravic pripadnikov narodnih manjšin, je kar 77,1 % ljudi odgovorilo, da si prizadevamo dovolj. Vendar menim, da bi to vprašanje moralo biti zastavljeno samo pripadnikom manjšin in narodnosti, da bi dobili realnejše odgovore, saj oni sami najbolj vedo, koliko je narejeno za njihove pravice.

Tabela 7.3: Odgovori iz različnih SJM-jev na vprašanje o odnosih med narodi

<i>Kakšni so po vašem mnenju odnosi med narodi in narodnostmi, ki živijo v Sloveniji?</i>	
SJM 78	dobri (68,6 %)
SJM 80	dobri (67,3 %)
SJM 81/82	dobri (64,6 %)
SJM 86	dobri (47,8 %)
SJM 88	niti dobri, niti slabi (36,6 %)
SJM 89	slabi (42,5 %)
SJM 90	dobri (47,5 %)
SJM 90/2	niti dobri, niti slabi (40,8 %)
SJM 92/2	dobri (53,3 %)

Tabela 7.3 prikazuje odgovore iz različnih SJM-jev na vprašanje o odnosih med narodi in narodnostmi v Sloveniji. Vprašanje zajema vse narodnostne skupnosti, ki živijo v Sloveniji, tako da lahko iz rezultatov razberemo, v kolikšni meri slovenski narod na splošno sprejema druge narodnosti. Vidimo lahko, da je bilo v preteklih letih boljše, saj je največ ljudi menilo, da so ti odnosi dobri, skozi leta pa se je nekoliko slabšalo. Povzamemo lahko, da večina ljudi meni, da ti odnosi niso niti dobri, niti slabi. Poleg tega vprašanja pa se je v SJM 94/2 in SJM 95/4 pojavilo vprašanje, kdo ogroža Slovenijo, kjer so bile navedene različne države in skupine ljudi. Nas pa je zanimalo predvsem, ali ljudje menijo, da Slovenijo ogrožajo pripadniki manjšin in drugih narodnosti. Največ ljudi (42,9 % in 37,9 %) je odgovorilo, da ti ljudje ne ogrožajo Sloveniji, najmanj ljudi (4,3 % in 5,4 %) pa jih je odgovorilo, da te skupine zelo močno ogrožajo Slovenijo. Vendar menim, da je pri teh vprašanjih večina anketirancev imela v mislih italijansko in madžarsko manjšino, ne toliko Rome, saj bi bili v tem primeru odgovori najverjetneje drugačni.

Bolj konkretne podatke o odnosih z Romi pa sem dobila s pomočjo vprašanja, katere skupine ljudi ne bi želeli imeti za soseda. V spodnji tabeli (glej Tabela 7.4) so povzeti odgovori, koliko ljudi je izbralo, da za soseda ne želi imeti pripadnika romske skupnosti. Tudi tukaj lahko vidimo, da približno polovica anketiranih ljudi ne bi želela imeti Rome za sosede. Med leti prihaja do manjših razlikovanj, vendar te razlike niso velike. Menim, da lahko s pomočjo teh odgovorov sklepamo, da romska skupnost nima velikega sprejemanja s strani slovenskega prebivalstva.

Tabela 7.4: Odgovori iz različnih SJM-jev na vprašanje, koga ne bi želeli imeti za soseda

<i>Za soseda ne bi želel imeti Roma</i>	
SJM 92/1	je izbral (41,9 %)
SJM 93/1	je izbral (59,7 %)
SJM 94/2	je izbral (54,8 %)
SJM 95/2	je izbral (48,7 %)
SJM 98/2	je izbral (53,5 %)
SJM 99/3	je izbral (36,6 %)
SJM 00/1	je izbral (48,0 %)
SJM 01/2	je izbral (45,9 %)
SJM 02/1	je izbral (43,0 %)

Poleg vprašanja, katere skupine ljudi ne bi želel imeti za soseda, pa je bilo v SJM 92/1 zastavljeno tudi vprašanje, v kakšni meri zaupate različnim skupinam ljudi, med katerimi so bili tudi Romi. Na to vprašanje je največ (43,7 %) ljudi odgovorilo, da Romom sploh ne zaupajo, najmanj (2,7 %) ljudi pa je odgovorilo, da tem ljudem zaupa popolnoma. Vidimo lahko, da zelo malo ljudi zaupa Romom, kar prav tako potrjuje nesprejemanje te skupine ljudi. Vsak novinarski prispevek pa je imel tudi možnost, da so ljudje komentirali oziroma podali lastno mišljenje o dogodku, o katerem se je poročalo. Tako sem tudi s pomočjo teh komentarjev ugotavljala, kakšno je mišljenje javnosti in kako se ljudje odzovejo na poročanje o Romih. Ugotovila sem, da so bili skoraj vsi komentarji negativni. Zelo malo pa je bilo komentarjev, ko se je nekdo zavzel za Rome. Vendar se je večina ljudi tudi na takšne komentarje odzvala izredno negativno. Prav tako pa se je javnost odzvala precej negativno tudi pri poročanju o pozitivni tematiki. To jasno nakazuje primer, ko so novinarji na portalu rrtvslo poročali, da je Zveza Romov Slovenije predlagala ustanovitev katedre za romološke študije, kar je minister za šolstvo tudi podpiral. Javnost pa se je odzvala s komentarji, kot so:

- *»Romi se naj prvo začnejo obnašati in delati, kot mi vsi ostali, potem naj začno razmišljati naprej. Slutim, da jim je zadišal državni denar, enako kot prebrisanim. Dobro jih poznam od otroštva naprej, zato jim ne zaupajte. Razen, če se gre kateri stranki spet za volivce, potem bomo pa spet nastradali poštene in delovni ljudje« (rtvslo, 13. 8. 2009).*
- *»Oprostite, ne morem si pomagati. Ciganska posla...:« (rtvslo, 13. 8. 2009).*

Eden od primerov je tudi prispevek o prvem slovarju dolenjske romščine, katera tematika je tudi tukaj izredno pozitivna. Prvi komentar, ki pa se je pojavil pri prispevku, pa je bil sledeč:

- *»To je vse lepo in fajn, ampak treba bi bilo začeti pri tatarjih in njih malo regulirati ter naučiti kulture ali pa jih vsaj prisiliti da začnejo koliko toliko spoštovati zakone in neke življenjske norme, saj mislim da so prav oni ta 'osnovna težava' ... dokler se stvari ne bojo premaknile pri teh, osnovnih zadevah bo sožitje in sobivnje čedalje težje in konflikti čedalje pogostejši. Mene večkrat stisne pri srcu, ko pri minus celzija vidim male ciganke ki jih napol nage in umazane njihovi starši vlečejo naokoli, da ne rečem kakšne občutke imam ko vidim pokavce, ki so komaj shodili pa že pridno vlečejo cigarete... Seveda na CSD niti v sanjah ne razmišljajo o tem da bi te ubožčke odvzeli neodgovornim staršem, ki jih zanemarjajo, ampak jim rajši dajejo socialno pomoč in razne doklade samo zato, da imajo mir pred njimi« (rtvslo, 21. 1. 2010).*

Jasno neodobravanje Romov s strani večinske družbe se vidi tudi pri prispevku, kjer so predstavili projekta Socialna integracija Romov in Kultegracija:

- *»Brez zamere, ampak dokler Romi ne bodo pripravljeni dejansko ne samo sodelovat temveč se truditi za boljši jutri, jih nobeno profitno ali ne društvo ne bo premaknilo. Vedno nove zaposlitve v JS, rezultatov pa nobenih. In kot kaže Romi v Sloveniji še dolgo ne bodo pripravljeni na spremembe. Zakaj pa naj bi, saj jim gre več kot dobro, saj smo Slovenci ožogoteni kot homofobični rasisti« (siol, 12. 5. 2009).*

Prav tako negativno pa se je javnost odzvala pri prispevku Evropska pot romske kulturne dediščine se začneja v Prekmurju:

- *»Primer iz Dolenjske. Nekdo je na svojem vrtu spomladi sežigal listje pa so to opazili mimovozeči policisti, ga legitimirali in ovadili sodniku za prekrške. Nekaj hiš dalje je manjše romsko naselje, kjer skoraj dnevno kaj kurijo, odpadke, gume, karkoli. Na vprašanje sodniku zakaj oni lahko nekaznovano kurijo, on pa ne sme, je sodnik izjavil: Oni lahko kurijo, ker je to del njihove kulture in sožitja z naravo. Hahahaha! Domorodci nimajo pri nas nobenih pravic, Aboringi v Avstraliji jih imajo več« (siol, 7. 10. 2009).*

Tako lahko vidimo, da ljudje na splošno nimajo dobrega mnenja o romski skupnosti, teh ljudi ne želijo imeti za sosede, prav tako pa jim veliko ljudi ne zaupa. Ker pa si ljudje ustvarjajo mišljenje s pomočjo medijev, je zelo pomembno, kako novinarji reprezentirajo Rome. »Mediji niso zrcalo sveta kot takega, pač pa ga zgolj reprezentirajo. Pomen je družbeno konstruiran, ne obstaja zunaj časa in zgodovine, ne obstaja v predmetu, osebi ali dogodku per se in nikoli ne more biti dokončen, saj vedno ostane dovzeten za spremembe. To hkrati pomeni, da razumevanje pomena nujno vključuje tudi aktivni proces interpretacije. Kot bralke in bralci, poslušalke in poslušalci, ali gledalke in gledalci smo aktivno vključeni v produkcijo pomena prek interpretacije. Pomen, kakor ga razume prejemnik, zato ni nikoli natančno tak, kakršnega sporoča pošiljatelj. Vmes vedno poseže interpretacija« (Kuhar 2003, 11). Tako si ljudje na podlagi tega, kar vidijo o Romih preko medijev, ustvarijo mnenje o tej skupnosti. Ker pa je poročanje o Romih že od nekdaj povezano s problemi, si tako ljudje ne morejo ustvariti drugačnega mišljenje o romski skupnosti.

8 SKLEP

Kako vidimo Rome oziroma kakšno je naše mišljenje o tej skupini ljudi, je v veliki meri odvisno od tega, kako so predstavljeni v medijih. Ker večina ljudi nima vsakodnevnega stika z Romi, o njih največ izve preko množičnih medijev. Množični mediji pa omogočajo javno komuniciranje in imajo v naši družbi pomembno vlogo (Erjavec in Volčič 1999, 9). Tako sem v diplomski nalogi ugotavljala, kakšno je medijsko poročanje o Romih. Predpostavke, ki so bile podane na začetku diplomske naloge, so bile osnova za nadaljnjo analizo novinarskih prispevkov o Romih. Izhajala sem iz vprašanj, ali je medijsko poročanje o Romih poenostavljeno in temelji na težavah in konfliktih ter ali se Romi v medijih pojavljajo samo takrat, ko nastopijo določene težave in konflikti. Predpostavljala sem, da ima javnost na splošno negativno mnenje o Romih in jim osebno pripisujejo negativne lastnosti, takšno interpretacijo dogodkov pa si javnost oblikuje prav zaradi načina medijskega poročanja. Za analizo sem izbrala prispevke, ki so bili objavljeni od meseca maja 2009 in do aprila 2010, saj sem ugotavljala, ali je poročanje o Romih porazdeljeno skozi celo leto ter ali se v mesecu aprilu, ko je svetovni dan Romov, poroča več kot v drugih mesecih. Ugotovljeno je bilo, da je edino spletni portal siol v mesecu aprilu poročal nekoliko več o romski skupnosti, drugače pa je bilo poročanje porazdeljeno skozi celo leto, bolj intenzivno pa se je pisalo takrat, ko so nastopili določeni problemi.

Na podlagi ugotovitev, ki sem jih povzela v poglavju Rezultati, lahko potrdim prvo hipotezo, da je poročanje o Romih poenostavljeno, ker temelji na konfliktih in težavah, saj vidimo, da je razlika med pozitivnim in negativnim poročanjem velika. Poročanja o problemih v povezavi z Romi je veliko, saj se je največ poročalo o problemih večinske populacije z romsko skupnostjo ter o reševanju problemov, ki jih imajo Romi. Torej lahko sklenem, da je poročanje o Romih še vedno poenostavljeno, saj se največkrat pojavijo v medijih, ko nastopijo problemi. Vendar pa menim, da se stanje poročanja o Romih nekoliko izboljšuje, v primerjavi z že narejenimi raziskavami o medijski reprezentaciji Romov (glej Erjavec in drugi 2000; Jezernik 2006; Makarovič in Ročevič 2006; Kuhar 2007). Ugotovila sem, da se je o Romih pisalo tudi v povezavi s sodelovanjem z državo, o razmerah, v katerih živijo, prav tako pa tudi o romski kulturi. S to ugotovitvijo pa lahko zavrnem drugo hipotezo, ki je bila postavljena, da se o Romih poroča samo, če nastopijo problemi.

Moja študija je potrdila tudi, da medijsko poročanje o romski skupnosti temelji predvsem na navajanju virov večinske populacije, pri poročanju o etničnih dogodkih pa je moč medijev še toliko večja, saj sem ugotovila, da primanjkuje alternativnih virov informacij (Erjavec in drugi 2000, 8). S takšnim poročanjem si večinska družba ne more ustvariti realne slike o Romih, saj o njih predvsem govorijo drugi. Prav tako sem ugotovila tudi, da se Romi v medijih redko pojavljajo kot posamezniki, novinarji jih navajajo predvsem kot kolektivne akterje in jih poimenujejo kot romska skupnost, etnična skupina, pripadniki manjšin, romski prebivalci, romska populacija itd. Z navajanjem kolektivnih akterjev pa mediji občinstvu preprečujejo, »da bi se identificiralo z Romi in podvomilo o jasni sliki delitve na dobre Slovence in slabe Rome« (Erjavec in drugi 2000, 16). Pomembno pa je omeniti tudi dejstvo, da popularni mediji občinstvu ne ponujajo informacij, temveč nam ponujajo zgodbe. Novinarji opisujejo zgodbe o dogodkih tako, da izpostavijo pozitiven ali negativen odklon od normalnosti oziroma »čim bolj vsebina odstopa od normalnosti, tem bolj ustreza idealnemu tipu sporočila popularnega medija« (Erjavec in drugi 2000, 17). Na podlagi teh dejstev pa lahko sklepam, da si javnost ne more ustvariti pozitivnega mišljenja o Romih. Že po podatkih raziskav SJM-jev lahko vidimo, da skoraj polovica vprašanih ne bi želela imeti Roma za sosedo. Prav tako pa sem ugotavljala, kakšne komentarje so navajali ljudje pod novinarskimi prispevki. Ti komentarji so bili skoraj pri vseh prispevkih zelo negativni, tako pri poročanju o negativnih kot tudi pozitivnih tematikah. Četudi so novinarji navajali pozitivna dejstva o romski skupnosti, se je javnost na te dogodke odzvala zelo negativno.

Po vseh teh ugotovitvah lahko potrdimo naslednji dve hipotezi: da ima javnost na splošno negativno mnenje o Romih in jim osebno pripisujejo negativne lastnosti, takšno interpretacijo dogodkov pa si javnost oblikuje prav zaradi načina medijskega poročanja. Vidimo lahko, da čeprav so novinarji poročali tudi o pozitivnih dogodkih, imajo ljudje ustaljeno mnenje o tej skupnosti, ki pa je izredno negativno. Prav tako pa lahko sklepam, da se takšen način razumevanja Romov pojavlja prav zaradi načina poročanja medijev, kateri še vedno temelji na poročanju o težavah in konfliktih o romski skupnosti.

Tako odnos večinske družbe do Romov, kot tudi odnos medijev do narodnomanjšinske problematike temelji na zgodovinsko oblikovani percepciji naroda in t.i. narodnega oziroma nacionalnega vprašanja. »Mediji težko popravijo nekaj, ker je rezultat socializacije. Lahko pa prispevajo lasten delež k ovrednotenju 'večinskih resnic' in k ustvarjanju tolerantnega pluralnega okolja. Zato je zelo pomembno aktivno delovanje proti pojavom rasizma, etnične odbojnosti in ksenofobije, proti predsodkom in sovražnemu obnašanju do etnično in religiozno drugačnih« (Komac in drugi 2007, 206). Glede na to, da je bilo v preteklosti že narejenih veliko raziskav o medijskem poročanju o Romih oziroma manjšinah nasploh, kjer so ugotovili, da se o teh skupinah ljudi poroča predvsem v negativni perspektivi in ločeno od večinske družbe, pa menim, da bi se način poročanja moral konkretno spremeniti, saj se vse te raziskave delajo z namenom izboljšanja življenja teh ljudi. Konkretno spremembe pa se na področju medijskega poročanja o Romih ne dogajajo. Menim, da bi se kljub vključevanju novinarskih prispevkov s pozitivno tematiko o Romih moral spremeniti celoten način poročanja o Romih. Vendar pa bo za izboljšanje položaja Romov in sprejemanje njihove drugačnosti v družbo potrebno pri osveščenosti celotnega prebivalstva storiti še veliko. Potrebna je skupna aktivnost državnih organov, občin ter prav tako Romov samih, saj se bo le-tako romska skupnost otresla tradicionalne zaostalosti in odmaknjenosti na robu družbe (Škodnik v Devetak 2006, 50).

9 LITERATURA

1. Brizani-Traja Imer. 2000. *Le ostanite-Romi gredo*. Celovec: Mohorjeva družba.
2. Cahn, Claude. 2002. *Roma rights: race, justice, and strategies for equality*. New York: International Debate Education Association.
3. Čepič, Mitja in Ana Vogrinčič. 2003. Tujec in tuje v učbenikih: kritična diskurzivna analiza izbranih primerov iz učbenika zgodovine. *Teorija in praksa* 40 (2): 313–334.
4. Devetak, Silvo, ur. 2006. *Diskriminacija na etični in verski osnovi v Sloveniji*. Maribor: ISCOMET.
5. Erjavec, Karmen, Sandra Bašič-Hrvatina in Barbara Kelbl. 2000. *Mi o Romih*. Ljubljana: Open Society Institute.
6. Erjavec, Karmen in Poler Melita Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Hall, Stuart. 1997. The work of representation. V *Representation: Cultural representation and Signifying Practices*, ur. Stuart Hall, 13–75. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
8. Hrženjak, Majda. 2002. *Zgodovinski, kulturni in družbeni vidiki vključevanja romskih otrok v slovenske vrtce*. Dostopno prek: <http://www.zzsp.org/revija/2002/02-1-81-93.pdf> (27. oktober 2011).
9. International Romani Studies Conference. 2006. *Gypsies and the problem of identities: contextual, constructed and contested..* Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul.
10. Jakopič, Kaja. 2005. Boj proti sovraštvu na medmrežju ali boj z mlino na veter. *Medijska preža* (23). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/24/mwatch/> (27. oktober 2011).
11. Janko Spreizer, Alenka. 2002. *Vedel sem, da sem Cigan - rodil sem se kot Rom: znanstveni rasizem v raziskovanju Romov*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis - Fakulteta za podiplomski humanistični študij.
12. Jezernik, Božidar, ur. 2006. *Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi: Narativne podobe Ciganov/Romov*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
13. Kaš, Maks. 2004. Proizvodnja javnega jezika – Mi o Romih. *Medijska preža* (19). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/19/mjezik/> (27. oktober 2011).
14. Kelb, Barbara. 2000. Rome spet kriminalizirajo. *Medijska preža* (8). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/08/analiza/> (27. oktober 2011).

15. Klopčič, Vera in Miroslav Polzer, ur. 2002. *Evropa, Slovenija in Romi*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
16. Komac, Miran, ur. 2007. *Social inclusion of Roma: stories from Finland, Slovakia, Slovenia and Portugal*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
17. - - - , Mojca Medvešek in Petra Roter. 2007. *Pa mi vi povejte kaj sem!!!?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Krek, Janez, ur. 2005. *Če ne boš priden, te bomo dali Slovencem*: Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti. Ljubljana: Mirovni inštitut.
19. Kuhar, Roman. 2003. *Medijske podobe homoseksualnosti: analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/14/mediawatch14.pdf> (27. oktober 2011).
20. - - - 2007. *Manjšine v medijih: statistična in diskurzivna analiza*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/media4citizens/studije/kuhar.pdf> (27. oktober 2011).
21. Leskošek, Vesna, ur. 2005. *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
22. Lukač, Helga in Romeo Varga. 2007. *Kulturne značilnosti Romov na kratko*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/2565916/Broura-Kulturne-znailnosti-Romov> (27. oktober 2011).
23. Makarovič, Matej in Borut Rončevič. 2006. Etične manjšine v slovenskih množičnih medijih. *Družboslovne razprave*, XXII (52): 45-65.
24. *Merjenje obiskanosti spletnih strani MOSS*. Dostopno prek: http://www.moss-soz.si/si/rezultati_moss/medij/70/default.html (27. oktober 2011).
25. Oblak, Tanja in Gregor Petrič. 2005. *Splet kot mediji in mediji na spletu*. Ljubljana: FDV.
26. Oblak Črnič, Tanja. 2007. Spletno novinarstvo skozi optiko novinarjev. *Družboslovne razprave XXIII* (54): 43-64.
27. Osojnik, Rok. 2001. *Spletni portali*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-informatika.si/fileadmin/dsi2002/prispeliReferati/osojnik.docb> (27. oktober 2011).
28. Petkovič, Brankica, Sandra Bašič-Hrvatina, Lenart Kučič J., Iztok Jurančič, Marko Prpič in Roman Kuhar. 2006. *Mediji za državljane*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
29. Poler, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
30. Šiftar, Vanek. 1970. *Cigani: minulost v sedanjosti*. Murska Sobota: Pomurska založba.
31. Štrukelj, Pavla. 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov: Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina.
32. Tancer Mladen. 1994. *Vzgoja in izobraževanje Romov na Slovenskem*. Maribor: Obzorja.

33. Trošt, Matjaž. 2003. Izzivi spletnega novinarstva. *Medijska preža* (16). Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/16/internet/> (27. oktober 2011).
34. Ule Nestran, Mirjana. 1999. *Predsodki in diskriminacija: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
35. Van Dijk, Teun A.. 1988. *News as discourse*. Hillsdale: L. Erlbaum.
36. Wodak, Ruth. 2006. Critical linguistic and critical discourse analysis. V *Handbook of Pragmatics*, ur. Jan-Ola Östman in Jen Verschueren, 1–25. Dostopno prek: <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/wodak/papers/06hbprag.pdf> (27. oktober 2011).
37. *Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji* (ZRomS-1). Ur. l. RS 33/2007 (30. marec 2007). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=79671&part=&highlight=zakon+o+romski+skupnosti+v+republiki+sl> oveniji (27. oktober 2011).